

**Міністерство регіонального розвитку, будівництва
та житлово-комунального господарства України**

Рада Європи

**Збірка практик –
переможців конкурсу**

**«КРАЩІ ПРАКТИКИ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ»
2015 року**

Київ – 2016

УДК 352(477)“2015”(082)
ББК 67.9(4Укр)401я43
А16

МІНІСТЕРСТВО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
БУДІВНИЦТВА
ТА ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА
УКРАЇНИ

Видання підготовлене Програмою Ради Європи «Децентралізація і територіальна консолідація в Україні» на запит Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України в рамках реалізації конкурсу «Кращі практики місцевого самоврядування».

Ця інформація є вільною для копіювання, перевидання та поширення по всій території України всіма способами, якщо вони здійснюються безоплатно для кінцевого споживача і якщо при копіюванні, перевиданні та поширенні є обов'язкове посилання на автора та суб'єкта майнового права на цю інформацію.

Абрам'юк І.С., Юрченко М.М., Яровенко Н.П.

А16 Збірка практик – переможців конкурсу «Кращі практики місцевого самоврядування» 2015 року / [І. С. Абрам'юк, М. М. Юрченко, Н. П. Яровенко]; М-во регіон. розвитку, буд-ва та житл.-комун. госп-ва України, Рада Європи. — Київ : К.І.С., 2016. — 64 с.

ISBN 978-617-684-152-4

У збірці наведено описи кращих практик органів місцевого самоврядування – переможців чергового (четвертого) конкурсу «Кращі практики місцевого самоврядування», який з 2014 року проводиться під егідою Мінрегіону. Конкурс базується на методології Ради Європи.

Збірку рекомендовано для фахівців сфери місцевого самоврядування і державного управління, експертів, науково-педагогічних працівників і всіх, хто цікавиться питаннями розвитку місцевого самоврядування.

ISBN 978-617-684-152-4

© Рада Європи, 2016
© Міністерство регіонального розвитку,
будівництва та житлово-комунального
господарства України, 2016

ЗМІСТ

Вступ	5
-------------	---

ТЕМА І. СПІВРОБІТНИЦТВО ГРОМАД: ПРАКТИЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ І ВИГОДИ

КРАЩІ ПРАКТИКИ РАЙОНІВ

Співробітництво громад району з метою створення спільного комунального підприємства «Шляхрембуд». Віньковецька районна рада Хмельницької області	11
--	----

КРАЩІ ПРАКТИКИ МІСТ

Реконструкція дитячого садка спільними зусиллями трьох громад. Семенівська міська рада Чернігівської області	14
--	----

КРАЩІ ПРАКТИКИ СІЛ ТА СЕЛИЩ

Співробітництво громад в організації місцевої пожежної охорони. Новоборівська селищна рада Володарсько-Волинського району Житомирської області	17
Реалізація проектів транскордонного співробітництва на території сільської ради у співпраці з польськими партнерами. Хоробрівська сільська рада Сокальського району Львівської області	19

ТЕМА ІІ. ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ

КРАЩІ ПРАКТИКИ МІСТ

Впровадження заходів та проходження міжнародного аудиту в рамках реалізації компонента «Європейська енергетична відзнака». Вінницька міська рада	23
Міська програма відшкодування відсоткових ставок за кредитами на реалізацію енергоефективної модернізації житлових будинків. Луцька міська рада	27
Щоденний моніторинг споживання енергоресурсів забезпечує їх ефективне використання. Львівська міська рада	29
Проект «Енергія в школах Новограда-Волинського». Новоград-Волинська міська рада Житомирської області	31

КРАЩІ ПРАКТИКИ СІЛ ТА СЕЛИЩ

Енергозберігаючі заходи у дитячому садочку «Сонечко». Томашпільська селищна рада Томашпільського району Вінницької області.	33
Інноваційні енергоефективні заходи в загальноосвітній школі. Боблівська сільська рада Турійського району Волинської області.	35
Модернізація системи теплопостачання дитячого садка із встановленням котлів на біомасі. Лошкарівська сільська рада Нікопольського району Дніпропетровської області.	37

ТЕМА III. СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ, СТВОРЕННЯ РОБОЧИХ МІСЦЬ

КРАЩІ ПРАКТИКИ РАЙОНІВ

Організаційне та економічне стимулювання розвитку інфраструктури «зеленого» і краєзнавчого туризму в районі. Турійська районна рада Волинської області.	41
--	----

КРАЩІ ПРАКТИКИ МІСТ

Startup Depot – перший бізнес-інкубатор для ІТ-проектів. Львівська міська рада.	44
Електронні сервіси та мобільні додатки як чинник підвищення економічної активності в місті. Івано-Франківська міська рада.	46
Створення міського Центру підтримки бізнесу, інвестицій та інновацій. Нікопольська міська рада Дніпропетровської області.	49
Партнерство заради розвитку економіки. Тростянецька міська рада Сумської області.	52

КРАЩІ ПРАКТИКИ СІЛ ТА СЕЛИЩ

Створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу по збору та охолодженню молока. Жовтнева сільська рада Токмацького району Запорізької області.	55
Громадські роботи як один із способів вирішення проблеми безробіття сільського населення. Вирішальненська сільська рада Лохвицького району Полтавської області ...	58
Стратегія села на вирощування ягід – шлях до інвестицій та зайнятості. Снітківська сільська рада Мурованокуріловецького району Вінницької області.	60

ВСТУП

Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України

Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», ухвалена Указом Президента України, визначає напрям руху держави до європейських стандартів життя, і серед її першочергових реформ – децентралізація, що передбачає відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудову ефективної системи територіальної організації влади в Україні.

З часу затвердження Кабінетом Міністрів України у квітні 2014 року Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (Концепція) Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України наполегливо працює в напрямі реалізації її мети: створення безпечного та комфортного життєвого середовища для громадян, надання їм високоякісних та доступних публічних послуг, задоволення їхніх інтересів у всіх сферах життєдіяльності.

Можна без сумніву стверджувати, що 2015 рік був плідним у напрямі децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування.

Затверджено Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2020 року, ухвалено закони України «Про засади державної регіональної політики», «Про ратифікацію Додаткового протоколу до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування».

Створено законодавче підґрунтя для співробітництва та об'єднання територіальних громад: закони України «Про співробітництво територіальних громад», «Про добровільне об'єднання територіальних громад».

Внесено зміни до деяких законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства.

Прийнято закони щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг через Центри надання адміністративних послуг (ЦНАП). Наразі ведеться робота по створенню в об'єднаних територіальних громадах ЦНАПів за власні кошти, кошти субвенції, Державного фонду регіонального розвитку, міжнародної технічної допомоги.

Ухвалено важливі рішення в напрямі бюджетної та податкової децентралізації. Змінами до Бюджетного кодексу України врегульовано питання формування бюджетів об'єднаних територіальних громад, які, у разі об'єднання згідно із законом та перспективним планом, матимуть такі ж повноваження, як міста обласного значення, та прями міжбюджетні відносини з державним бюджетом, що значно підвищить їхню фінансову основу.

Мінрегіон як головний центральний орган виконавчої влади з проведення реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади сприяє, відповідно до Плану заходів щодо реалізації Концепції, роботі міністерств та інших заінтересованих центральних і місцевих органів виконавчої влади, залучених до реформування, зокрема, системи освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та приведення їх у відповідність до основних положень Концепції, затвердження в установленому порядку державних стандартів якості адміністративних, соціальних та інших послуг, що надаються населенню у цих сферах.

Для подальшого успішного впровадження реформи визначено такі основні завдання:

- підтримка процесу внесення змін до Конституції України з метою утворення виконавчих органів обласних та районних рад, реорганізації місцевих державних адміністрацій в органи префектурного типу, чіткого визначення адміністративно-територіальної одиниці – громади і закріплення низки інших

Адміністративна будівля
Мінрегіону України
(м. Київ, Україна)

гарантій для розвитку місцевого самоврядування;

- розроблення законодавчого пакету з питань децентралізації, що витікають із змін до Конституції («Про засади вирішення питань адміністративно-територіального устрою України», «Про місцеве самоврядування в Україні» (нова редакція), «Про префектів»), а також законопроектів різногалузевого спрямування: про земельні відносини, міжбюджетні відносини, місцеві податки і збори, адміністративні послуги, соціальні стандарти та нормативи у сферах освіти і охорони здоров'я, містобудування, житлово-комунального господарства, про муніципальну варту, службу в органах місцевого самоврядування.

Зазначені успіхи стали можливими завдяки злагоженій роботі вітчизняних фахівців, міжнародних експертів, і безперечно, за підтримки громадянського суспільства, а також експертної, консультативної, донорської допомоги в рамках міжнародних проектів та програм.

Так, саме за підтримки Програми Ради Європи «Децентралізація і територіальна консолідація в Україні» започатковано Конкурс «Кращих практик місцевого самоврядування» (далі – Конкурс), організатором якого із 2014 року є Мінрегіон.

За два роки фіналістами цього Конкурсу стали 56 органів місцевого самоврядування усіх рівнів, представники яких отримали відзнаки Мінрегіону та Ради Європи, а також можливість ознайомитись із досвідом розвитку місцевого самоврядування Республіки Болгарія (2015 р.) та Республіки Польща (2016 р.). Також стало доброю традицією видавати щорічну збірку практик-переможців, однією із яких є і це видання.

Відрядно, що Планом дій Програми РЕ «Децентралізація і територіальна консолідація в Україні на 2016 рік» передбачено підтримку Конкурсу в цьому році.

Мінрегіон і надалі шукатиме та популяризуватиме кращі практики місцевого самоврядування, оскільки успішний досвід громад, впроваджений на теренах нашої держави, є своєрідною дорожньою картою для інших органів місцевого самоврядування в пошуку шляхів і засобів використання внутрішніх ресурсів, які є першоосновою для успішного пошуку інвесторів, а відтак – для створення перспектив подальшого розвитку територіальних громад.

Врахувавши попередній досвід організації та проведення Конкурсу, перші результати реформи місцевого самоврядування, Мінрегіон вніс зміни до Положення про Конкурс, зокрема, удосконалив критерії оцінювання практик, додав номінацію «Сільські, селищні, міські ради об'єднаних територіальних громад» (у 2015 та до жовтня 2016 року добровільно об'єдналися 184 громади).

Не секрет, що успіх територіальної громади залежить від її лідера – голови місцевої ради, від довіри до нього виборців і, безперечно, від особистого вкладу у спільну справу кожного з них. Дев'яносто відсотків фіналістів 2015 року на виборах у жовтні минулого року знову обрано головами місцевих рад. А це високий показник оцінки їхньої роботи на благо громад, а значить і на благо держави. Саме з таким кадровим потенціалом, який усвідомлює місце і роль довіреної йому громади на шляху реформ, ми зможемо підготувати і реалізувати наступну стратегію розвитку «Україна – 2030» і побудувати ефективне, правове та наділене довірою людей місцеве самоврядування.

Рада Європи

Конкурс «Кращі практики місцевого самоврядування» в Україні вже став традиційним: про це можна говорити з упевненістю, адже у цій збірці – опис практик-переможців вже четвертого за ліком Конкурсу.

Впродовж чотирьох років Рада Європи у тісній співпраці з Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України та низкою інших партнерів наполегливо працювала над тим, щоб європейські підходи до відбору кращих практик місцевого самоврядування прижилися в Україні і дали належний результат. Приємно відзначити, що так і відбулось: Міністерство, ставши основним організатором заходу у 2014 році, продовжує максимально відкрито й ефективно співпрацювати з міжнародними, національними партнерами та експертним середовищем. Це робить Конкурс більш популярним і авторитетним.

Загалом, запровадження методології конкурсу кращих практик, розробленої Центром експертизи реформ місцевого самоврядування Генерального директорату з питань демократії Ради Європи, є, безумовно, корисною для розвитку та модернізації будь-якої країни. Разом з іншими інструментами, реалізації яких сприяє Рада Європи, що використовуються у 47 державах-членах, Конкурс допомагає розбудові Європи на принципах демократії і децентралізації влади.

Рада Європи вітає зусилля української влади щодо реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади і продовжує діяти в рамках Плану дій для України на 2015–2017 роки з метою підтримки України у виконанні її статутних і специфічних зобов'язань як держави-члена Організації та вирішенні фундаментальних питань у сфері захисту прав людини, верховенства права та розвитку демократії.

Можна стверджувати, що Україна досягла суттєвого прогресу в сфері реформування місцевого самоврядування, зокрема вже є обнадійливий поступ

в процесі об'єднання територіальних громад. Перші позитивні успіхи розпочатих реформ неодмінно заслуговують на аналіз і вивчення, а кращі з них – на популяризацію та поширення. Чим відомішим буде позитивний досвід діяльності місцевих влад в умовах змін, тим більше буде гарантій незворотності й успішності реформ.

Конкурс «Кращі практики місцевого самоврядування» саме і покликаний сприяти реформам, оскільки за рахунок правильного вибору найактуальніших тематик дозволяє знаходити історії успіху в найважливіших для реформи сферах.

Виявляючи, стимулюючи та поширюючи кращі місцеві ініціативи та практики, Конкурс сприяє формуванню спроможної, сучасної та сталої системи місцевого самоврядування в Україні.

Переможці та призери Конкурсу 2015 року, як і переможці минулорічних конкурсів, окрім дипломів і відзнак отримують додаткові переваги.

Нещодавно за сприяння Ради Європи вони взяли участь у тижневій навчально-ознайомчій поїздки до Польщі, в рамках якої побували на 2-му Європейському конгресі місцевого самоврядування в Кракові та відвідали успішні польські муніципалітети.

Фіналісти Конкурсу 2015 року стали учасниками семінарів з обміну досвідом, які відбулися на базі практик-переможців, і кількість таких семінарів цього року збільшено до трьох: окремий семінар за кожною із трьох тематик Конкурсу.

Конкурс міцніє, розвивається, стає все більш цікавим, популярним та авторитетним – і це дуже позитивна тенденція, яка додає наснаги й впевненості як його організаторам, так і учасникам.

Україні сьогодні як ніколи потрібен успіх, потрібні перемоги. А успіх держави серед іншого залежить від локальних історій успіху.

Ініціативні та дієві команди в областях, районах, містах, селищах і селах України творять майбутню територію та громади і цим роблять важливий внесок у розвиток держави.

*Адміністративна будівля
Ради Європи «Палац Європи»
(м. Страсбург, Франція)*

Рада Європи і надалі надаватиме всебічного сприяння українським реформам задля створення сильної та ефективної системи місцевого самоврядування, вдосконалення законодавчої бази

місцевої демократії в Україні, зміцнення правових та фінансових засад місцевого самоврядування та децентралізації влади відповідно до європейських стандартів.

Тема I.

СПІВРОБІТНИЦТВО ГРОМАД: ПРАКТИЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ І ВИГОДИ

КРАЩІ ПРАКТИКИ РАЙОНІВ

Співробітництво громад району з метою створення спільного комунального підприємства «Шляхрембуд». Віньковецька районна рада Хмельницької області

На практиці застосовано норми Закону України «Про співробітництво територіальних громад» для створення місцевими громадами спільного комунального дорожнього підприємства.

ПЕРЕДУМОВИ

У Віньковецькому районі в 2014 році було ліквідовано райавтодор, внаслідок чого виникли суттєві проблеми із ремонтом та утриманням доріг місцевого значення. Громади районного центру та навколишніх сіл у пошуках шляхів вирішення цієї проблеми ініціювали створення комунального підприємства «Шляхрембуд», скориставшись новими можливостями для співпраці, що їх відкриває Закон України «Про співробітництво територіальних громад».

Передбачалося після завершення процедури створення згаданого підприємства реалізувати інвестиційний проект: залучити додаткові фінансові ресурси для його функціонування, придбати дорожньо-ремонтну спецтехніку.

ПРАКТИКА

Проект створення спільного комунального підприємства (СКП) «Шляхрембуд» із застосуванням норм Закону України «Про співробітництво територіальних громад» став першим і поки єдиним в Україні подібним проектом.

5 грудня 2014 року вісім суб'єктів співробітництва територіальних громад (1 селищна та 7 сільських рад), виконавши до цього усі необхідні процедури, передбачені згаданим Законом, підписали

Договір про співробітництво територіальних громад щодо створення спільного комунального підприємства.

Договір підписали Віньковецька, Великоолександрівська, Карачівецька, Майдано-Олександрівська, Охрімовецька, Петрашівська, Покутинська, Яснозівська сільські ради.

Віньковецька районна рада ініціювала проект та здійснила координацію процесу досягнення згоди між суб'єктами співробітництва. Також фахівцями районної ради розроблено пакет документів, необхідних для реалізації проекту.

До підписання Договору, відповідно до розробленого районною радою Плану, було здійснено такі заходи:

- 1 жовтня 2014 року депутати селищної ради виступили із письмовою Пропозицією про ініціювання співробітництва територіальних громад Віньковецького району в рамках Закону України «Про співробітництво територіальних громад». Пропозицію було підтримано виконкомом селищної ради (ухвалено рішення щодо відповідності інтересам та потребам територіальної громади Віньковецької селищної ради пропозиції щодо ініціювання співробітництва) та оголошено на сесії селищної ради (ухвалено рішення про на-

Засідання комісії з питань підготовки проекту договору про співробітництво територіальних громад

дання згоди на організацію співробітництва щодо утворення спільного комунального підприємства);

- *Віньковецька селищна рада надіслала сільським радам району листи із пропозицією щодо початку переговорів з організації співробітництва;*
- *сільські ради на сесіях погодили початок переговорів з організації співробітництва, затвердили Положення про громадські обговорення та рішення про відповідність інтересам і потребам територіальної громади пропозиції щодо співробітництва;*
- *сільські ради забезпечили проведення громадських обговорень пропозиції щодо початку переговорів з організації співробітництва;*
- *сільські ради ухвалили рішення про надання згоди на організацію співробітництва і делегували представників до складу комісії з питань підготовки проекту договору;*
- *комісія, сформована із делегованих представників, розробила проект договору, який був винесений на громадське обговорення;*
- *підтриманий на громадських обговореннях проект договору був схвалений на сесіях сільських та селищної рад;*
- *підписанню Договору про співробітництво передувало розроблення районною радою установчих документів (Статуту спільного комунального підприємства).*

12 грудня 2014 року спільним розпорядженням суб'єктів співробітництва затверджено Статут підприємства та призначено керівника.

15 грудня 2014 року здійснено державну реєстрацію СКП «Шляхрембуд», внесено відповідний запис до державного реєстру суб'єктів підприємницької діяльності за № 650989.

Протягом березня-травня 2015 року суб'єктами співробітництва було ухвалено Програму «Співробітництво територіальних громад як інструмент реалізації конституційних прав» та визначено обсяги співфінансування інвестиційного проекту.

Етапи процесу створення СКП «Шляхрембуд» висвітлювалися у районній газеті «Сільські новини» та на сайті Віньковецької районної ради.

Інвестиційний проект «Створення умов для функціонування спільного комунального підприємства «Шляхрембуд» Віньковецького району Хмельницької області як однієї із форм співробітництва територіальних громад» двічі подавався на розгляд регіональної комісії з оцінки та забезпечення проведення попереднього конкурсного відбору інвестиційних програм та проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку¹. На жаль, він не був підтриманий комісією, а відтак практика залишилася «на папері».

РЕЗУЛЬТАТИ

Ініціатива щодо співробітництва громад з метою утворення спільного комунального підприємства для ремонту та експлуатації доріг є корисною

¹ Проект на сайті Державного фонду регіонального розвитку: <http://dfrr.minregion.gov.ua/Project-annotation?PROJ=1766>

і важливою для впровадження більшістю територіальних громад, особливо з огляду на тенденції реформування системи утримання доріг загального і місцевого значення, внаслідок чого має відбутися передача доріг загального користування у комунальну власність. Процедури, реалізовані в громадах у рамках практики, та рішення, ухвалені з метою утворення спільного підприємства, можуть бути використані іншими громадами.

На жаль, співробітництво територіальних громад не отримує належної уваги з боку держави. Це примушує сумніватися у практичній ефектив-

ності норм відповідного закону. Ідея співробітництва між громадами наразі не витримує конкуренції з ідеєю об'єднання територіальних громад, а відтак почасти ігнорується обласними адміністраціями та не береться до уваги регіональними комісіями з відбору проектів на фінансування з Державного фонду регіонального розвитку.

Однак є сподівання, що цей інвестиційний проект, заснований на практиці, в якій повною мірою реалізовано ідею співробітництва громад, все ж отримає підтримку з боку держави або з боку міжнародних фінансових інституцій.

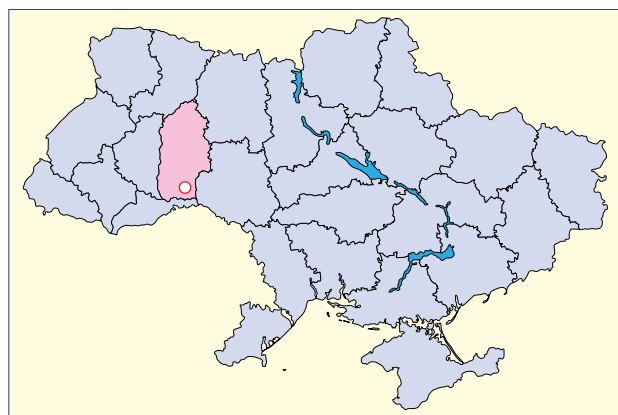
ДОВІДКОВО

Бюджет інвестиційного проекту (обсяги та джерела фінансування, партнерство, співфінансування, внесок громади тощо)

Обсяг співфінансування проекту з місцевого бюджету, тис. грн.	1-й рік	2-й рік	3-й рік	Разом
		500	500	500
Очікуваний обсяг фінансування проекту з Державного фонду регіонального розвитку (далі – ДФРР), тис. грн.	4 500	4 500	4 500	13 500

Очікувані результати інвестиційного проекту (якісні зміни, кількісні показники)

Показники успішності проекту	Значення показників станом на початок проекту	Значення показників станом на завершення бюджетного року						Джерела інформації про показники
		1-й рік проекту	2-й рік проекту	3-й рік проекту	1-й рік після проекту	2-й рік після проекту	3-й рік після проекту	
Кількість робочих місць (одиниць)	1	4	7	11	11	15	16	СКП «Шляхрембуд»
Протяжність поремонтованих доріг (км)	0	10	50	35	35	80	80	СКП «Шляхрембуд»

КОНТАКТИ

Автор практики:

ТРОЯН Алла Петрівна,

начальник відділу з питань спільної власності територіальних громад виконавчого апарату Віньковецької районної ради Хмельницької області
 тел. +380 3846 22 3 85
 моб. +380 98 715 57 85
 e-mail: troyan1976@ukr.net

Орган місцевого самоврядування:

Віньковецька районна рада
 вул. Соборної України, 15, смт Віньківці,
 Хмельницька область, 32500, Україна
 тел. +380 3846 21 585
 e-mail: vn_rada@ukr.net

КРАЩІ ПРАКТИКИ МІСТ

Реконструкція дитячого садка спільними зусиллями трьох громад. Семенівська міська рада Чернігівської області

Три територіальні громади – міська Семенівська та сільські Карповицька і Жовтнева – об'єднали зусилля для проведення реконструкції дитячого садка «Сонечко» в Семенівці, який 30 років працював без ремонту. Модернізований дошкільний заклад тепер відвідують не лише міські дошкільнята, а також діти з сіл Карповичі та Жовтневе, яких підвозять шкільні автобуси.

ПЕРЕДУМОВИ

У серпні 2014 року Семенівська міська рада за пропозицією Чернігівської обласної ради подала на конкурс для участі у Всеукраїнському пілотному проекті співпраці територіальних громад проект з реконструкції дитячого садка. До заявки було додано проектно-кошторисну документацію, розроблену у 2009–2014 роках за кошти міського бюджету та ДП «Чернігівводземпроект».

У грудні 2014 року обласна комісія відібрала для реалізації Проект «Добровільна співпраця громад Семенівської міської ради, Карповицької та Жовтневої сільських рад з реконструкції дитячого садка «Сонечко» в місті Семенівка для спільної користі – виховання дітей дошкільного віку з Семенівки, Карповичів та Жовтневого».

Всеукраїнський пілотний проект співробітництва територіальних громад підтримали Проект ЄС та ПРООН «Місцевий розвиток орієнтований на громаду-3», Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Державний фонд регіонального розвитку.

ПРАКТИКА

Для реалізації проекту Семенівська міська рада ініціювала укладання Договору про співробітництво з Карповицькою та Жовтневою сільськими радами. 23 грудня 2014 року Семенівська місь-

ка рада ухвалила рішення «Про надання згоди на участь Семенівської міської ради у спеціальному пілотному проекті ЄС/ПРООН МРГ-3, який буде реалізовуватися у 2015–2016 роках в Семенівському районі Чернігівської області». Подібні рішення також ухвалили Карповицька сільська рада – 25 грудня 2014 року та Жовтнева сільська рада – 5 лютого 2015 року.

У цей період було проведено низку громадських слухань щодо майбутньої співпраці. Реконструкцію дитсадка обговорювали у Семенівці, Карповичах і Жовтневому за участі батьків дошкільнят, місцевих депутатів, активістів. Технічні аспекти розглядалися на виробничих нарадах. Для інформування громад матеріали зустрічей, тексти рішень, плани та наміри публікувалися у районній газеті «Життя Семенівщини» і на сайті Семенівської міської ради.

У грудні 2014 року Семенівська районна державна адміністрація та Семенівська районна рада уклали угоду з Проектом ЄС/ПРООН МРГ-3 про сприяння в реалізації пілотного проекту зі співробітництва громад, який мав бути реалізованим на території Семенівського району.

Договір про співробітництво територіальних громад Семенівки, Карповичів та Жовтневого був урочисто підписаний 9 квітня 2015 року. Громади домовилися об'єднати зусилля у рамках спільного пілотного проекту ЄС/ПРООН МРГ-3, Мінрегіону та

ДНЗ № 6 «Сонечко»

ДФРР з реконструкції ДНЗ № 6 «Сонечко» у Семенівці, з тим, щоб потім його змогли відвідувати також діти з Карповичів та Жовтневого.

Оскільки за умовами Проекту ЄС/ПРООН МРГ-3 громада має внести 5% коштів на його реалізацію, у Семенівці було створено ГО «Садочок «Сонечко», яку на громадських засадах очолила завідувачка закладу. Після реєстрації Статуту та відкриття банківського рахунку розпочалася робота зі збору коштів.

Безпосередньо ремонтні роботи на будівлі ДНЗ виконувалися в рамках двох проектів:

1. «Реконструкція дитсадка «Сонечко». Заміна вікон – за участю ЄС/ПРООН на засадах співфінансування: 75% – кошти ЄС/ПРООН; 5% – кошти, зібрані громадами Семенівки, Карповичів та Жовтневого, 20% – кошти Семенівської міської ради. Визначена за тендером підрядна організація замінила старі вікна основної будівлі на сучасні енергозберігаючі склопакети та виконала обшивку декоративних елементів покрівлі металевим профілем (вартість 904,600 тис. грн).
2. «Реконструкція дитсадка «Сонечко» – за кошти Державного фонду регіонального розвитку (4,3 млн грн) та Семенівської міської ради (437,17 тис. грн). Управління капітального будівництва Чернігівської ОДА було обрано розпорядником коштів ДФРР та Семенівської міської ради відповідно до здійснення тендерних процедур.

3. Реконструкція дитсадка «Сонечко» тривала з 1 листопада 2015 року до 1 квітня 2016 року. За цей час було реалізовано обидва проекти, в рамках яких виконано значний обсяг робіт.

В основній двоповерховій будівлі дитсадка загальною площею 2,4 тис. м²:

- модернізовано внутрішньобудинкову систему опалення: замінено труби у підвалі, встановлено 150 сучасних батарей з терморегуляторами, облаштовано «теплу підлогу» у приміщеннях груп на першому поверсі;
- встановлено 120 склопакетів, 11 зовнішніх металевих та скляних дверей та 10 внутрішніх дерев'яних;
- зовнішні стіни утеплено мінватою та облицьовано металосайдингом;
- відремонтовано декоративні елементи даху.

Виконано реконструкцію аварійної частини будівлі площею 1 тис. м², де розташований спортзал:

- зовнішні стіни утеплено фасадною термоплиткою «Батід»;
- влаштовано шатровий дах та вкрито металочерепицею;
- змонтовано нові системи опалення водопостачання, каналізації, освітлення, вентиляції, оснащено санвузли;
- встановлено 14 склопакетів.

Обидві частини будівлі ДНЗ з'єднані переходом, який також відремонтовано.

ДНЗ № 6 «Сонечко»

Сімдесят працівників дитсадка «Сонечко» та батьки його вихованців взяли участь у завершенні внутрішнього оздоблення та прибиранні приміщень. Семенівська міська рада придбала фарбу, а народний депутат Євлахов А. подарував шпалери.

РЕЗУЛЬТАТИ

Реконструкція дитсадка «Сонечко» стала однією з головних подій у суспільному житті Семенівського району за останній рік.

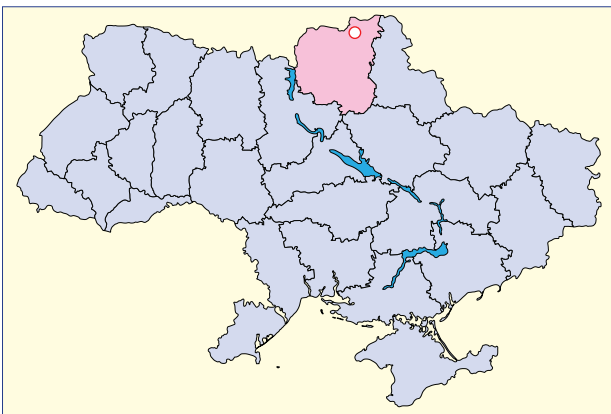
Дитячий садок був закритий на ремонт на 3,5 місяця. По мірі реалізації проекту заклад поступово почав працювати. А з 15 березня цього року відновили роботу усі 12 груп, у яких виховується 230 дітей.

Відповідно до Угоди між Семенівською міською радою та сільськими радами Карповичів і Жовтне-

вого, дитсадок «Сонечко» п'ять років буде приймати дітей не тільки з міста, а й з цих сіл. Отже, користь від реалізації проекту для всіх трьох громад очевидна.

В рамках реформи місцевого самоврядування Семенівський район має стати однією об'єднаною територіальною громадою, а місто Семенівка – її адміністративним центром і, відповідно, центром освітнього округу, куди шкільні автобуси підвозитимуть учнів до шкіл, а дошкільнят – до ДНЗ «Сонечко».

У цьому дитячому садку завдяки підтримці держави, ЄС та ПРООН, спільними зусиллями міської та сільських рад, районної та обласної влади, громад міста, сіл Карповичі та Жовтневе створено всі належні умови для отримання високоякісної дошкільної освіти.

КОНТАКТИ

Автор практики:

БИЧКОВ Олександр Федорович,

Семенівський міський голова

тел. +380 4659 2 13 76

моб. +380 68 236 97 83

e-mail: semenivkacity@ukr.net

Орган місцевого самоврядування:

Семенівська міська рада

вул. Червона Площа, 6, м. Семенівка,

Чернігівська область, 15400, Україна

тел. +380 4659 2 13 76, +380 4659 2 11 97,

+380 4659 2 13 76

e-mail: semenivkacity@ukr.net,

semmiskrada@cg.ukrtel.net

КРАЩІ ПРАКТИКИ СІЛ ТА СЕЛИЩ

Співробітництво громад в організації місцевої пожежної охорони.

Новоборівська селищна рада Володарсько-Волинського району Житомирської області

У 2013–2015 роках, тобто ще до появи Закону України «Про співробітництво громад», Новоборівською селищною радою на підставі норм чинного законодавства було укладено та реалізовано угоди з шістьма суміжними сільськими радами на спільне утримання місцевої пожежної охорони.

ПЕРЕДУМОВИ

Місцева пожежна охорона (МПО) смт Нова Борова працює з 2010 року.

У 2010–2012 роках фінансування МПО проводилося із Новоборівського селищного бюджету, а фактично пожежна охорона обслуговувала також території суміжних сільських рад. Відтак виникла потреба в рамках чинного законодавства знайти механізм спільного фінансування МПО для забезпечення протипожежного захисту громад селища та суміжних сіл.

ПРАКТИКА

Новоборівська селищна рада у 2013, 2014 та 2015 роках уклала договори на спільне фінансування для утримання МПО з шістьма суміжними сільськими радами (Небізькою, Топорищанською, Фасівською, Добринською, Кропивнянською, Ягдинською).

Договори було укладено на підставі статей 140, 143 Конституції України, статті 28 Закону України «Про місцеве самоврядування» та відповідно до норм Бюджетного кодексу України. Згідно зі статтями 92, 104, 106 Бюджетного кодексу України органи місцевого самоврядування мають право об'єднуватися або укладати угоди з метою прове-

дення спільних програм, реалізації спільних проєктів на договірних засадах у рамках виконання власних повноважень.

Довідка про МПО:

У штаті МПО 9 осіб, чергування – цілодобове. Технічне оснащення: пожежний автомобіль, аварійно-рятувальний автомобіль УАЗ, електричний генератор, прожектори, бензопила, болгарка, перфоратор, бензокосарка. Крім телефонного зв'язку МПО має свій позивний, а в пожежному та аварійному автомобілях є стаціонарні та чотири переносні радіостанції, що дозволяє тримати зв'язок з диспетчерськими службами МНС міст Житомира та Коростеня. Таке оснащення МПО дає змогу не лише охороняти населення від пожеж, а й проводити аварійно-рятувальні заходи.

Очолює команду пожежників Олег Журавський – умілий керівник і добрий господарник. Команда постійно підтримує територію МПО в ідеальному порядку та власноруч побудувала котельню, душеву, альтанку для відпочинку.

Зона обслуговування Новоборівської МПО зараз поширюється на 31 населений пункт, у яких проживає 12,5 тис. осіб. Відстань до найвіддаленішого села – 16 км.

Раз на рік Новоборівська МПО разом із Иршанською ДПЧ-28 проводить заходи з відпрацювання

Отримання від «Житомиробленерго» благодійної допомоги для укомплектування пожежного автомобіля

екстремальних ситуацій на базі різних соціальних закладів, зокрема будинку для людей похилого віку та дитячого будинку-інтернату.

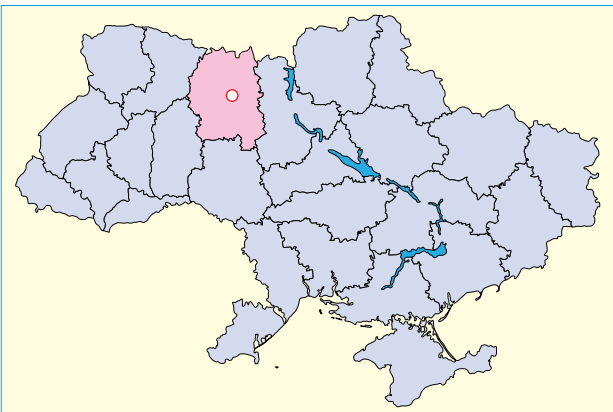
Добре розуміючи, що пожежу легше попередити, ніж погасити, працівники МПО проводять просвітницьку роботу в рамках навчального курсу «Безпека життєдіяльності». Частими гостями МПО є вихованці місцевих дитсадків, гімназії, ліцею.

За 2,5 роки спільної роботи селищної та 6 сільських рад загальний обсяг фінансування МПО склав майже 800 тис. грн, з яких кошти селищного бюджету – близько 600 тис. грн, а співфінансування із сільських бюджетів – 200 тис. грн.

РЕЗУЛЬТАТИ

Створення та діяльність місцевої пожежної охорони є яскравим прикладом практичної співпраці територіальних громад з життєво важливих для них питань.

Організовано цілодобове чергування МПО, узгоджено дії з державною пожежною частиною.

МПО отримала свій позивний та радіостанцію. Відновлені та підтримуються в належному технічному стані пожежний автомобіль і рятувальний автомобіль УАЗ, які в достатній кількості забезпечені паливно-мастильними матеріалами.

Завдяки створенню МПО суттєво зменшився час приїзду пожежної команди до місця пожежі, а це сприяє збереженню здоров'я і майна жителів територіальних громад.

Співробітництво громад по спільному утриманню місцевої пожежної охорони стало сприятливим підґрунтям для процесу добровільного об'єднання громад: у березні 2015 року на зборах громадян смт Нова Борова селищному голові було доручено ініціювати добровільне об'єднання громад з центром у селищі Нова Борова. Сільським радам, з якими підписані договори про співробітництво, було надіслано запрошення до об'єднання в одну територіальну громаду. Чотири громади (Небизька, Фасівська, Кропивнянська, Ягодинська) надали згоду і, після проходження всіх передбачених законом процедур, у 2015 році було утворено Новоборівську об'єднану територіальну громаду та обрано її голову.

Описана практика – це реальний приклад того, як від співробітництва громад можна перейти до їх об'єднання.

КОНТАКТИ

Автор практики:

ЖУРАВСЬКИЙ Олег Юрійович,
начальник Новоборівської МПО
тел. +380 96 150 97 41
e-mail: selrada_novaborova@ukr.net

Контактна особа:

РУДЮК Григорій Лаврентійович,
Голова Новоборівської об'єднаної
територіальної громади
моб. +380 67 252 21 96

Орган місцевого самоврядування:

Новоборівська селищна рада
вул. Незалежності, 9а, смт Нова Борова,
Володарсько-Волинський район,
Житомирська область, 12114, Україна
тел./факс +380 4145 9 51 57
e-mail: selrada_novaborova@ukr.net

Реалізація проектів транскордонного співробітництва на території сільської ради у співпраці з польськими партнерами. Хоробрівська сільська рада Сокальського району Львівської області

На території сільської ради у співробітництві з партнерами з Польщі було успішно реалізовано відразу два проекти транскордонної співпраці, які дали позитивні результати для сільської громади: вирішено проблему збору твердих побутових відходів та проведено капітальний ремонт прикордонного відрізка дороги.

ПЕРЕДУМОВИ

На території сільської ради існувала проблема несанкціонованих смітників, відтак потрібно було знайти способи її розв'язання. Неякісний стан доріг негативно впливав на доступність регіону та не забезпечував належної якості життя для мешканців села. Програма транскордонної співпраці відкрила нові можливості для прикордонних українських громад, однак далеко не всі громади змогли ними скористатися, оскільки для участі у транскордонних проектах потрібно підвищувати фахову спроможність органів місцевого самоврядування.

ПРАКТИКА

Новизна практики полягала у залученні коштів Європейського Союзу для вирішення проблем Хоробрівської сільської ради: збору твердих побутових відходів та покращення стану доріг.

Представники польських ОМС запропонували Хоробрівській сільській раді взяти участь у Програмі транскордонного співробітництва «Польща – Білорусь – Україна 2007–2013».

Проекти були спрямовані на транскордонну протидію деградації навколишнього середовища: було розроблено Спільну Транскордонну Екологічну Програму охорони довкілля для розроблення загальних документів та рішень про захист довкілля, реалізацію спільних ініціатив у галузі управління відходами, придбання сучасного обладнання для оптимізації систем збору, зберігання і сортування відходів. Процес реалізації проектів був тривалим та напруженим, а інколи здавався навіть неможливим через останні події, що сталися в Україні.

З української сторони для реалізації проектів був призначений заступник координатора, який забезпечував необхідний контакт з партнерами та моніторинг реалізації проекту, допомагав у роз'ясненні норм українського законодавства та його відповідності європейському.

Довідково:

Реалізовано два проекти міжнародної технічної допомоги в рамках Програми транскордонного співробітництва «Польща – Білорусь – Україна 2007–2013», яка впроваджувалася за підтримки Європейського Союзу.

№ 1. «Покращення стану довкілля і якості життя мешканців прикордонних одиниць самоврядування Долгобичів і Хоробрів шляхом удосконалення систем накопичення, зберігання і сортування відходів». Проектна вартість проекту: загальний бюджет: 377 487,51 євро (з них 31 403,34 євро – бюджет для українського партнера); грант ЄС: 339 738,75 євро, (з них грант для України 28 763,01 євро); внесок партнерів: 37 748,76 євро (з них 2 640,33 євро від українського партнера).

№ 2. «Поліпшення доступності та якості прикордонної інфраструктури. Етап II – перебудова 2-ї ділянки повітової дороги № 3432 L Грубешів – Крилів – Долгобичів – державний кордон та ремонт дороги в Угринові». Загальна вартість проекту: загальний бюджет 4 087 323, 61 євро (з них 3 687 591, 24 євро для всіх партнерів, включаючи бюджет для України 53 725, 50 євро); внесок партнерів 408 732, 37 євро, гранта для України 48 352, 95 євро, внесок громади 5 372, 55 євро. Для реалізації проектів було підписано Угоду про партнерство між Хоробрівською сільською радою та гміною Долгобичів Республіки Польща (Проект №1) та Договір про співробітництво між Хоробрівською сільською радою, Сокальською районною

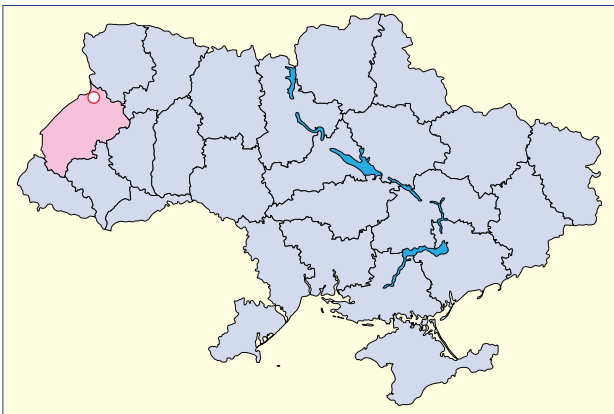

Гжегож Древнік — віт гміни Долгобичів; Людмила Буричка — заступник координатора проекту; Володимир Сава, Хоробрівський сільський голова — керівник проекту; члени робочої групи: Ольга Братковська — спеціаліст-бухгалтер, Надія Мельник — спеціаліст-землепорядник, Любов Костюк — секретар Хоробрівської сільради; Станіслав Стащук — секретар гміни Долгобичів.

радою та Грубешівським повітом Республіки Польща, гміною Долгобичів Республіки Польща, гміною Мірче Республіки Польща (Проект №2).

РЕЗУЛЬТАТИ

Створено комунальне підприємство «Чисті терени» при Хоробрівській сільській раді, яке забезпечує обслуговування жителів Хоробрівської сільської ради. Придбано сучасне обладнання (вантажний автомобіль-сміттевоз, контейнери для збирання сміття) для вирішення проблеми побутових відходів. Спільно з польським партнером проведено екологічну кампанію. Це забезпечить покращення стану навколишнього середовища прикордонних територій, що особливо актуально у зв'язку із відкриттям у 2014 році митного автомобільного пункту пропуску ПП «Угринів – Долгобичів». Капітально відремонтовано 620 м дороги по вулиці Зеленій в селі Угринів – прокладено нову асфальтовану дорогу шириною 4,5 м з брукованим тротуаром.

Під час реалізації проектів проведено робочі зустрічі, навчальні візити до партнерів із Польщі з метою ознайомлення з функціонуванням польських органів місцевого самоврядування, що наразі є актуальним для процесів децентралізації, які відбуваються в Україні.

Досвід зарубіжних партнерів став прикладом для українських учасників та слугує практичним посібником для реалізації нових проектів у майбутньому.

Реалізовані проекти позитивно впливають на розвиток регіону, підвищують його привабливість, покращують якість життя мешканців, стимулюють до співробітництва між партнерами, сприяють подальшому обміну інформацією та досвідом.

КОНТАКТИ

Автор практики:

САВА Володимир Йосипович,
Хоробрівський сільський голова
тел. +380 3257 57 6 81
моб. +380 67 670 18 53
e-mail: horobrivrada@gmail.com

Орган місцевого самоврядування:

Хоробрівська сільська рада
вул. Шевченка, 50, с. Хоробрів, Сокальський район,
Львівська область, 80013, Україна
тел. +380 3257 5 76 81, +380 3257 5 76 24
e-mail: horobrivrada@gmail.com

Тема II.

ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ

КРАЩІ ПРАКТИКИ МІСТ

Впровадження заходів та проходження міжнародного аудиту в рамках реалізації компонента «Європейська енергетична відзнака». Вінницька міська рада

Вінниця першою в Україні отримала «Європейську енергетичну відзнаку», яка підтверджує, що місто створило якісну систему управління процесами з енергозбереження і успішно реалізовує комплекс заходів, спрямованих на підвищення енергоефективності міського господарства.

ПЕРЕДУМОВИ

У 2010 році розпочалася співпраця Вінниці зі Швейцарським бюро співробітництва в Україні у сфері енергоефективності та розвитку міської системи теплозабезпечення.

Перший спільний проект міста і Швейцарської Конфедерації був реалізований ще у 2006–2010 роках. Тоді місто отримало понад сто швейцарських трамваїв, які й сьогодні обслуговують жителів та гостей Вінниці.

Продовженням успішної співпраці стало підписання у листопаді 2011 року Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом Швейцарської Конфедерації, Урядом України та містом Вінниця, предмет якого – надання технічної та фінансової допомоги для реалізації проекту з енергоефективності.

З 1 липня 2011 року Вінниця є підписантом Угоди мерів, в рамках якої місто взяло на себе зобов'язання скоротити власні викиди CO₂ та споживання енергоносіїв щонайменше на 20% до 2020 року, сприяючи розвитку екологічно орієнтованої економіки та підвищенню якості життя. Для досягнення мети було розроблено та затверджено рішенням міської ради від 21 червня 2013 року План дій зі сталого енергетичного розвитку до 2020 року (ПДСЕР/SEAP), який у червні 2014 року погодила Єврокомісія.

Отже, підписання Меморандуму зі Швейцарською Конфедерацією стало для Вінниці суттєвим стимулом динамічної системної роботи щодо впровадження заходів з енергоефективності. Документ містить три компоненти:

- інвестування у реконструкцію системи теплопостачання в районі вул. К. Маркса (тепер М. Шимка) та мікрорайону Тяжилів;
- сприяння розвитку інституційної спроможності КП ВМР «Вінницяміськтеплоенерго»;
- підтримка міста в отриманні «Європейської енергетичної відзнаки».

«Європейська енергетична відзнака» (European Energy Award) – це міжнародний інструмент підтримки міст, націлених на стійку енергетичну політику та міський розвиток шляхом раціонального використання енергоресурсів і збільшення частки відновлювальних джерел в енергетичному балансі міста.

ПРАКТИКА

Діяльність міста в рамках реалізації Стратегії «Вінниця-2020» (де енергоефективність є одним з пріоритетних напрямів) та Меморандуму про взаєморозуміння дозволила вибудувати комплексну систему з енергоефективності, яка передбачає як практичні заходи, так і серйозну аналітичну роботу.

Після затвердження Плану дій у Вінниці фактично розпочалася діяльність щодо зниження обсягів викидів CO₂. Але відповідна підготовча (дослідницька) робота велася раніше – ще з 2011 року, коли місто підписало Угоду мерів.

За цей час місто суттєво змінило підходи до використання енергоресурсів і за кілька років від поодиноких заходів перейшло до системної роботи з енергоефективності та енергозбереження.

Довідка

«Європейська енергетична відзнака» (ЄЕВ), започаткована Швейцарською Конфедерацією у 1988 році, швидко зарекомендувала себе якісною системою управління в сфері енергетичної політики муніципалітетів. Сьогодні понад 1200 міст із 12 країн реалізують відповідні підходи, а більше 600 з них вже отримали цю відзнаку.

Заходи ЄЕВ можуть виходити як незалежна програма, однак рекомендовано, щоб процес був інтегрований до місцевих енергетичних програм та програм із захисту довкілля. Також ЄЕВ може стати інструментом для втілення вимог Угоди мерів (зокрема Плану дій зі сталого енергетичного розвитку/SEAP), а також дозволяє інтегруватися до проектів Розумних Міст / Smart City.

Інструментарій «Європейська енергетична відзнака» – це стандартизована система оцінки роботи громад у сфері енергоефективності та енергозбереження, що охоплює всі сфери життєдіяльності міста.

Заходи згруповані за сферами діяльності на місцевому рівні, їх шість:

- *Розвиток і територіальне планування (концепції, стратегії, планування розвитку міста, енергетична політика, зобов'язання землевласників та землекористувачів);*
- *Муніципальні будівлі, споруди (оцінка громадських будівель та управління їхнім споживанням);*
- *Постачання та розподіл енергії (стратегія постачання енергоресурсів, місцеве виробництво енергії, енергоефективність у тепло-, водопостачанні, переробка відходів та використання їх в якості джерела енергії);*
- *Мобільність (громадський транспорт, зони обмеження швидкості, управління автостоянками, пішохідні зони, велосипедні доріжки тощо);*
- *Внутрішня організація (організаційна структура та процеси в муніципалітеті, енергетична політика муніципалітету);*
- *Комунікації та співпраця (співпраця та зв'язок з громадою, промисловістю, бізнесом та торгівлею, підтримка муніципалітетом енергоефективних проектів).*

Для отримання «Європейської енергетичної відзнаки» місто має виконати такі вимоги: взяти зобов'язання щодо ЄЕВ; визначити цілі та завдання;

розробити чотирирічну програму енергетичної політики відповідно до ПДСЕР/SEAP; забезпечити реалізацію програми енергетичної політики.

Загальний бюджет українсько-швейцарського комплексного проекту з енергоефективності у місті Вінниці, складовою якого і стала «Європейська енергетична відзнака», у період із 2013 по 2015 рік склав 6,5 млн грн (282,609 тис. швейцарських франків), з яких:

- 6,440 млн грн – грантові кошти на консультаційні послуги, надані в рамках Меморандуму зі Швейцарською Конфедерацією;
- 62,813 тис. грн – кошти місцевого бюджету, виділені на оплату використання спеціалізованого інструментарію «Європейська енергетична відзнака».

Для реалізації підходів ЄЕВ Вінниці потрібно було виконати кілька першочергових кроків: насамперед, визначити цілі та завдання; створити план розвитку і розробити алгоритм дій; сформувати робочу групу, що працюватиме над вирішенням поставлених цілей та завдань, і забезпечити її роботу. А щоб отримати відзнаку, місто має пройти міжнародний аудит офісу ЄЕВ та продемонструвати, що поставлені цілі успішно досягаються і показники номінанта є вищими за середньостатистичні для міст цього регіону.

В рамках реалізації компоненту «Європейська енергетична відзнака» у Вінниці, перш за все, було проведено аналіз існуючого стану та побудовано систему комплексного розвитку муніципалітету за всіма напрямками ЄЕВ (попередня оцінка муніципалітету на 2012 рік склала 32% з 50% необхідних).

Для координації дій та моніторингу виконання заходів за кожною зі сфер розроблено Програму дій ЄЕВ, що містить перелік заходів, які вже реалізуються або плануються для виконання до 2020 року.

У структуру Вінницької міської ради інтегровано нові посади – координатор з енергоефективності та керівник розвитку велоінфраструктури міста.

Протягом 2013–2015 років у місті розроблено та впроваджено комплекс заходів у таких сферах: теплопостачання

- проведено реконструкцію теплових мереж (10,8 км у 2-х трубному вимірі), модернізацію котельні по вул. Баженова та закриття трьох малоефективних котелень у трьох мікрорайонах міста;
- встановлено 110 індивідуальних теплових пунктів.

Реконструйована
газова котельня
по вул. Баженова, 15

муниципальний транспорт

- побудовано мийно-прибиральний комплекс для трамвайних вагонів на території Вінницької транспортної компанії;
- споруджено нове приміщення для автобусного парку;
- побудовано нову модульно-тягову підстанцію;
- проведено модернізацію трамвайного вагону;
- оновлено рухомий склад – 40 одиниць тролейбусів та 30 одиниць автобусів;
- введено в експлуатацію новий відрізок трамвайних колій, що з'єднав два мікрорайони міста.

енергоефективність будівель

- проведено термомодернізацію будівлі школи № 25 (реконструкція покрівлі, заміна 383 вікон на енергоефективні – в рамках співпраці з проектом UNEP).

поводження з побутовими відходами

- влаштовано 12 свердловин для збору полігонного газу на сміттєзвалищі;
- встановлено когенераційну установку та сміттєсортувальну лінію на полігоні ТПВ;
- реалізовано пілотний проект із самостійного сортування сміття жителями (розділення на дві фракції – вологу і суху).

ефективне використання енергоресурсів

- впроваджено комплексну процедуру аналізу даних з ефективності використання енергії (оновлено Базовий кадастр викидів, проведено аналіз енергоспоживання будівель муніципальної сфери тощо);

- сформовано стандартизовану звітність для створення підсумкових квартальних та річних звітів (розроблено паспорт заходів та проектів для розуміння цілей, завдань та можливостей їх реалізації);
- розроблено процедуру візуалізації отриманих даних для населення (на сайті Вінницької міської ради можна ознайомитися з графічними та аналітичними звітами).

26 березня 2015 року Меморандум про взаєморозуміння між Урядом Швейцарської Конфедерації, Урядом України та містом Вінниця був продовжений у зв'язку з успішною реалізацією проекту.

РЕЗУЛЬТАТИ

16 червня 2015 року Надзвичайний і Повноважний Посол Швейцарії в Україні Крістіан Шьоненбергер вручив Сергію Моргунову, на той час в.о. Вінницького міського голови, «Європейську енергетичну відзнаку» (ЄЕВ).

Вінниця стала першим містом не лише в Україні, але й серед міст пострадянського простору, яке було сертифіковане за цією європейською системою (за підсумками проведеного Міжнародним офісом ЄЕВ аудиту було отримано 54 відсотки).

Підготовка до отримання ЄЕВ допомогла Вінниці на організаційному і практичному рівні розбудувати повноцінну систему енергоменеджменту. Ця відзнака дозволить місту стати привабливішим для іноземних донорів, організацій та фондів, які мають наміри виділяти кошти на розвиток різних сфер життєдіяльності населених пунктів.

За два роки реалізації проекту інвестиції у заходи з підвищення енергоефективності збільшилися майже вдвічі – з 12,229 млн грн до 23,394 млн грн.

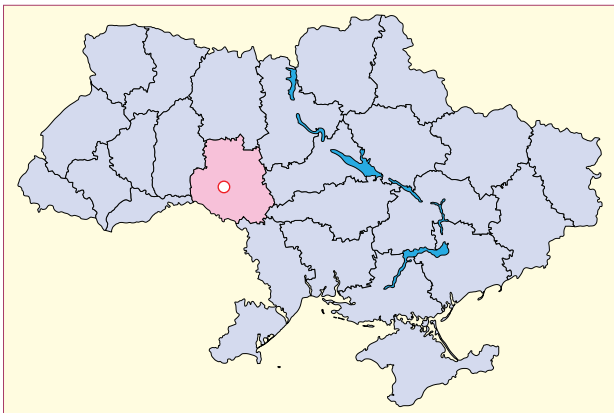
Завдяки інструменту «Європейська енергетична відзнака» покращено енергетичну політику: енергоресурси використовуються більш раціонально, а частка відновлювальних джерел в енергетичному балансі міста зростає.

Так, у період з 2013 по 2015 рік загальне споживання енергії містом скоротилося на 21,9 %, в тому числі:

- природного газу – на 25,2 %;
- теплової енергії – на 26,6 %.

Споживання електроенергії зросло лише на 0,8 %, незважаючи на стрімкий розвиток різних сфер життєдіяльності міста (збільшення кількості населення, розвиток бізнесу та соціальної сфери тощо).

Присвоєння відзнаки ЄЕВ означає, що Вінниця створила якісну систему управління процесами з енергозбереження і успішно реалізовує комплекс заходів, спрямованих на підвищення енергоефективності міського господарства. Але особливістю цієї відзнаки є те, що її потрібно підтверджувати кожні 4 роки. Тобто, взявши зобов'язання щодо отримання ЄЕВ, місто зобов'язується постійно дотримуватися збалансованої енергетичної політики, формуючи відповідну стратегію розвитку.

Реалізація такої енергетичної політики міста сприятиме скороченню до 2020 року (порівняно із 2010 роком) обсягів викидів CO₂ на 20,56% (з 8,82 т/особу до 7,01 т/особу), як це передбачено Планом дій зі сталого енергетичного розвитку.

Важливим результатом проекту стало зростання активності міської громади.

Цьому сприяло систематичне проведення Тижня сталої енергетики, Днів енергії, Години Землі, велозаходів, семінарів та навчань для голів ОСББ і старших по будинку.

Крім того, в рамках проекту було розроблено «Програму розвитку велосипедного руху у місті Вінниця на період 2013–2020 років».

Завдяки її реалізації довжина велодоріжок у місті зросла на шість кілометрів, а кількість вінничан, які користуються велосипедом як транспортом, збільшилася удвічі.

Використовуючи досвід Вінниці, Уряд Швейцарії на конкурентних засадах обрав наступне місто для подібного проекту – Житомир, а також разом з Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства планує надати підтримку для втілення ЄЕВ на всеукраїнському рівні.

КОНТАКТИ

Автор практики:

КОРОЛЬЧУК Ігор Євгенович,
перший заступник Вінницького міського голови
тел. +380 432 59 50 06
e-mail: korolchuk@vmr.gov.ua

Контактна особа:

ДРУЖИНІНА Марія Андріївна,
менеджер проектів КП ВМР «Інститут розвитку міст»
моб. +380 97 251 83 13
e-mail: druzhynina@vmr.gov.ua

Орган місцевого самоврядування:

Вінницька міська рада
вул. Соборна, 59, м. Вінниця, 21050, Україна
тел. +380 432 59 51 00
факс +380 432 59 50 01
e-mail: dmg@vmr.gov.ua

Міська програма відшкодування відсоткових ставок за кредитами на реалізацію енергоефективної модернізації житлових будинків. Луцька міська рада

У м. Луцьк ОСББ отримують із коштів міського бюджету часткове відшкодування відсоткових ставок за кредитами, залученими для впровадження енергозберігаючих заходів.

ПЕРЕДУМОВИ

Проблема низької енергоефективності житлово-комунального господарства потребує якнайшвидшого вирішення. Але залучити необхідні для цього фінансові ресурси неможливо без участі мешканців житлових будинків.

Враховуючи зацікавленість міської влади у впровадженні енергозберігаючих заходів у житлово-комунальному господарстві, міська рада вирішила сприяти цьому процесу шляхом запровадження механізму фінансового стимулювання.

ПРАКТИКА

«Програму відшкодування відсоткових ставок за залученими кредитами на 2013–2015 роки» (далі – Програма) була затверджена рішенням Луцької міської ради від 28.02.2013 № 38/52. У 2015 році термін її дії продовжили до 2017 року (рішення Луцької міської ради від 28.05.2015 №74/96).

Програмою запроваджено механізм часткового відшкодування за рахунок коштів міського бюджету відсоткових ставок за кредитами, залученими ОСББ в кредитно-фінансових установах на впровадження енергозберігаючих заходів.

В рамках програми Луцька міська рада відшкодує для ОСББ міста до 25% за кредитами, отриманими на реалізацію робіт за такими напрямками:

- реконструкція, поточний і капітальний ремонт житлових будинків (утеплення огорожувальних конструкцій, модернізація внутрішньобудинкових мереж та систем, улаштування індивідуальних теплових пунктів, ремонт ліфтів, забезпечення освітлення місць загального користування тощо);
- реконструкція, поточний та капітальний ремонт об'єктів житлово-комунального господарства.

ОСББ, які взяли участь у програмі відшкодування відсоткових ставок за кредитами на енергозбереження

Назва ОСББ, адреса	Виконані роботи
«Берегиня-Луцьк», вул. Захарова, 14	встановлення індивідуального теплового пункту
«Злагода Плюс», вул. Дубнівська, 57	реконструкція системи електропостачання житлового будинку
«Відродження», просп. Відродження, 22а	утеплення житлового будинку
«Калина 30», вул. Орджонікідзе, 30	встановлення індивідуального теплового пункту
«Росинка», просп. Соборності, 3	встановлення нового ліфта та індивідуального теплового пункту
«Біном», просп. Перемоги, 10	встановлення чотирьох нових ліфтів
«Відродження-Шанс», просп. Відродження, 16	встановлення індивідуального теплового пункту
«Явір 2011», вул. Ніла Хасевича, 6	встановлення індивідуального теплового пункту та утеплення житлового будинку
«Господар-Луцьк», вул. Ніла Хасевича, 4	встановлення індивідуального теплового пункту
«Барви», вул. Архітектора Метельницького, 4	встановлення індивідуального теплового пункту

За період дії програми, а саме із 2013 року, десять об'єднань співвласників багатоквартирних будинків Луцька взяли кредити на реалізацію енергозберігаючих заходів на загальну суму близько 6,2 млн грн і отримали з міського бюджету 260 тис. грн для погашення відсотків.

РЕЗУЛЬТАТИ

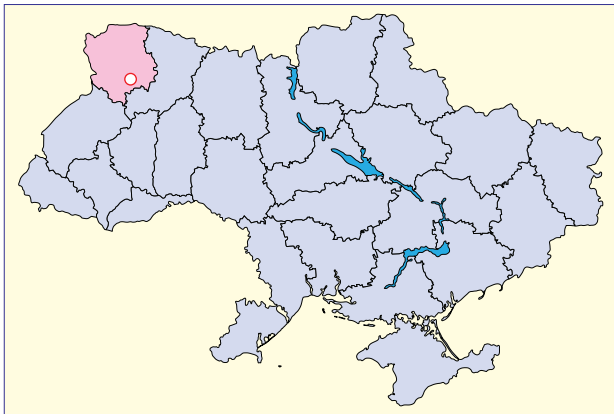
Завдяки фінансовому стимулюванню з боку міської влади у десяти ОСББ міста було впроваджено заходи з підвищення ефективності використання енергетичних ресурсів, що забезпечили економію теплової енергії на рівні близько 50%, електроенергії – 30%. Крім того, в результаті енергоефективної модернізації у цих будинках змен-

шилася середня вартість опалення 1 кв. м квартир з 9 до 5 гривень.

Результати практичної реалізації механізму відшкодування кредитних відсотків зумовили зростання зацікавленості та активізацію дій жителів Луцька щодо впровадження енергозберігаючих заходів у своїх будинках.

Продовживши дію Програми, міська влада підтримала прагнення лучан до енергоощадності та економії як паливно-енергетичних ресурсів, так і коштів, що сплачуються за енергоносії.

З метою поширення цього успішного досвіду Луцька міська рада неодноразово презентувала програму та результати її реалізації на різноманітних заходах регіонального та центрального рівнів.

КОНТАКТИ

Автор практики:

БОНДАРУК Роман Анатолійович,
член виконавчого комітету Луцької міської ради,
Голова Ради голів ОСББ м. Луцька

Орган місцевого самоврядування:

Луцька міська рада
Відділ з енергозбереження
Департаменту економічної політики
вул. Богдана Хмельницького, 19, м. Луцьк,
Волинська область, 43025, Україна
тел. +380 332 77 79 00
факс +380 332 77 79 01
e-mail: vez@lutskrada.gov.ua

Щоденний моніторинг споживання енергоресурсів забезпечує їх ефективне використання. Львівська міська рада

Впроваджений у співпраці з місцевим стартапом iMuni щоденний моніторинг споживання енергоресурсів у бюджетних установах Львова забезпечує їх раціональне використання та дозволяє економити кошти міського бюджету.

ПЕРЕДУМОВИ

Інформація про стан споживання енергетичних ресурсів в установі дає можливість не лише контролювати, але й аналізувати ефективність їх витрачання.

Саме на отримання таких показників спрямована система щоденного енергомоніторингу. Починаючи з 2014 року, Департамент економічної політики Львівської міської ради розпочав енерго-ефективний проект, дія якого поширилася на будівлю Галицького відділу освіти.

ПРАКТИКА

Протягом року до пілотного проекту підключилися ще 370 бюджетних установ Львова.

Для щоденного моніторингу використання енергоресурсів було обрано програмне забезпечення iMuni, яке в режимі онлайн дає можливість не тільки контролювати ефективність використання енергоресурсів, але й збирати та візуалізувати дані щодо їх споживання.

Довідково. iMuni – це український стартап, започаткований у Львові в рамках хакатону енергетичної незалежності. Ця «розумна» система оптимізації витрат на енергоресурси розрахована у першу чергу для підприємств, офісних будівель, муніципалітетів. Керівники установ за допомогою системи збирають дані про споживання ресурсів та, відповідно, можуть швидко реагувати, коли спостерігається надмірне або низьке споживання, відмінне від норми. Система поширюється як Software-as-a-Service (програма як сервіс) – користувачеві нічого не потрібно встановлювати, він сплачує за їх використання залежно від кількості будівель у системі.

Моніторинг здійснюється автоматично через мережу Інтернет – заклади кожного дня подають показники усіх своїх лічильників. Далі система обробляє дані про споживання ресурсів закладами та

допомагає визначити будівлі чи споруди, де можна оптимізувати процес. Глибокий аналіз енерговикористання, що включає також дані зовнішнього середовища, опис будівлі та процесів, дозволяє знаходити відхилення у споживанні установами енергоресурсів та визначити можливості досягнення економії.

Зацікавлені сторони проекту – керівники бюджетних установ, персонал, відповідальний за моніторинг енергоспоживання у місті, органи місцевого самоврядування, підприємства-постачальники енергоресурсів. Програма створює для них можливість ознайомлюватися із результатами щоденного моніторингу споживання енергоресурсів у режимі онлайн з метою здійснення ними подальшого аналізу та контролю.

РЕЗУЛЬТАТИ

Результати проекту:

- раціональне споживання енергоресурсів;
- зменшення видатків місцевого бюджету на оплату спожитих енергоресурсів;
- застосування інноваційних технологій у сфері енергозбереження.

Завдяки раціональному використанню енергоресурсів забезпечується суттєва економія бюджетних коштів. Так, лише за 7 місяців 2015 року бюджетні установи Львова змогли зменшити витрати на енергоносії на 18 млн грн. Мова йде про кошти, які були заплановані для оплати енергоресурсів, проте не були використані завдяки їх оптимальному споживанню. Найбільшої економії досягли заклади освіти та охорони здоров'я, і це незважаючи на майже 20-відсоткове зростання тарифів.

Важливим чинником економії став саме щоденний моніторинг споживання енергоресурсів, який дозволив виявляти надмірне енерговикористання у найшвидші терміни. Також на досягнення результату вплинула широка інформаційна кампанія

*Наталія Савчин, адміністратор Startup Depot;
Орися Хімяк, PR менеджер Lviv IT Cluster;
Христина Бойко, менеджер по роботі з клієнтами;
Неля Ковбаса, менеджер проєктів Startup Depot.*

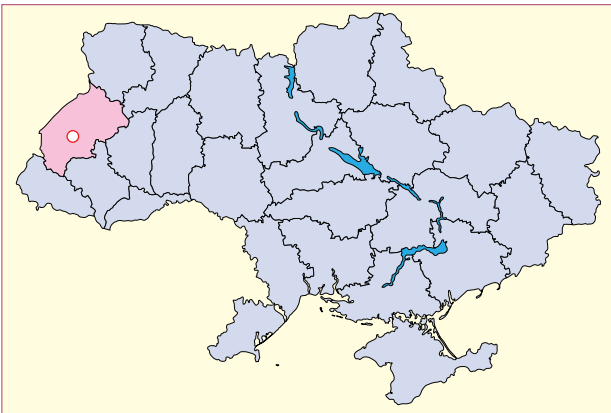
проєкту – проводилися семінари з енергозбереження, поширювалися постери та інфографіка з чіткими рекомендаціями щодо раціонального використання ресурсів.

Реалізація проєкту з впровадження щоденного енергомоніторингу підтверджує готовність Львова до виконання зобов'язань «Угоди мерів», яка була підписана у Європарламенті 10 лютого 2009 року.

Цей досвід є корисним для інших міст, оскільки може бути використаний для досягнення вимог Міжнародного стандарту ISO 50001:2011 «Систе-

ми енергоменеджменту», який передбачає вимірювання, аналіз та постійне удосконалення системи моніторингу.

25 лютого 2016 року на сесії Львівської міської ради затверджено програму щодо підтримки заходів з енергозбереження на 2016 рік, яка, зокрема, передбачає здійснення щоденного моніторингу споживання енергоресурсів бюджетними установами Львова за допомогою програмного забезпечення.

КОНТАКТИ

Автор практики:

КУЛИНИЧ Ірина Вікторівна,
директор Департаменту економічної політики
Львівської міської ради
пл. Ринок, 1, м. Львів, 79008, Україна
тел. +380 322 254 60 47
e-mail: iryna.kulynych@city-adm.lviv.ua

Контактна особа:

ВАСЬКОВЕЦЬ Роман Вячеславович,
начальник відділу енергоменеджменту
Управління економіки
Департаменту економічної політики виконавчого
комітету Львівської міської ради
тел. +380 322 297 58 57
e-mail: vaskovets@gmail.com

Орган місцевого самоврядування:

Львівська міська рада
Відділ енергоменеджменту Департаменту
економічної політики Управління економіки
пл. Ринок, 1, м. Львів, 79008, Україна
тел. +380 322 97 58 57
e-mail: energy.lmr@gmail.com

Проект «Енергія в школах Новограда-Волинського». Новоград-Волинська міська рада Житомирської області

Запровадження у школах міста курсу з енергозбереження та залучення учнів до моніторингу споживання енергетичних ресурсів сприяє вихованню у молодшого покоління культури ощадливого використання ресурсів.

ПЕРЕДУМОВИ

Міська влада Новоград-Волинського, з метою формування у громаді розуміння необхідності та свідомого ставлення до економного використання енергоресурсів, підтримала ініціативу щодо проведення просвітницьких заходів серед школярів та впровадження енергетичного менеджменту в місті.

ПРАКТИКА

Проект «Енергія в школах міста Новограда-Волинського» розпочався у вересні 2013 року. Його реалізація стала можливою завдяки взаєморозумінню та об'єднанню зусиль влади міста, представленої відділом підтримки муніципальних ініціатив та інвестицій Новоград-Волинської міської ради, проекту GIZ «Енергоефективність у будівлях» та екологічного клубу «Еремурус-Україна».

У рамках проекту було організовано низку заходів, спрямованих на формування свідомої мотивації учнів до участі в різноманітних практиках енергозаощадження, привернення уваги громади міста до раціонального використання енергетичних ресурсів.

Проект «Створення еколого-натуралістичного парку як експериментально-дослідницького центру з метою розробки інноваційної моделі екологічної освіти і виховання та нових підходів до вивчення природничих дисциплін у місті Новоград-Волинському» впроваджується за активної підтримки ГО «Мережа навчальних закладів міста Новограда-Волинського». На території майбутнього парку неподалік школи № 5 уже встановлено вітросонячну модульну гібридну установку. Вироблена нею енергія використовується для освітлення парку світлодіодними лампами. Також тут встановлено інсталяцію терморегулятора, складено «Енергетичну карту міста», встановлено інформаційні таблич-

ки, висаджено енергетичні рослини, проводяться роботи з ландшафтного дизайну. У цьому екологічному парку планується створити клас під відкритим небом.

За підтримки МПВСР/ПРООН та Проекту GIZ «Енергоефективність у будівлях» для учнів міських шкіл виготовлено «енергоефективні» щоденники. На їх сторінках розміщено багато цікавої та корисної інформації про глобальні екологічні проблеми, способи економії енергетичних ресурсів, статистичні дані про обсяги ресурсів, які споживає місто Новоград-Волинський.

Ще одна цікава ініціатива, реалізована в місті, – внесення до шкільної програми для учнів 7–8 класів предмета «Енергозбереження». Вчителі, які його викладають, пройшли цикл тематичних тренінгів «Освіта як засіб залучення дітей до діяльності з енергозбереження», на яких розглядалися і питання енергозбереження, і методика викладання учням навчальних матеріалів за цією тематикою. Також для викладачів був проведений круглий стіл «Вирішення важливих питань інформаційно-методичного забезпечення викладання курсу «Енергозбереження та пом'якшення змін клімату». Ці навчальні заходи здійснювалися за підтримки міжнародної освітньої програми SPARE.

Вивчати новий предмет школярам допомагають навчальні посібники «Енергозбереження та пом'якшення змін клімату» і сучасне обладнання: люксметри, електронні термометри, прилади для вимірювання напруги в режимі очікування, інформаційні термометри.

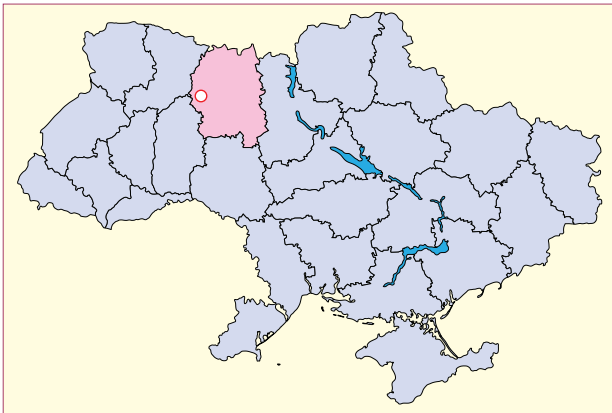
Серед учнів міських шкіл щорічно проводяться конкурси на кращий малюнок та відеоролик, присвячені проблемам енергозбереження. З 2011 року під патронатом міського голови проходить щорічний фестиваль учнівських проектів «Енергоефек-

*Вітровий генератор
та сонячна панель*

тивність та енергозбереження». В змаганнях беруть участь всі загальноосвітні навчальні заклади міста. Переможці отримують цінні призи для своєї школи та класу, а найголовніше – підтримку міської ради у реалізації своєї ініціативи.

Для фінансування цього освітнього проекту були залучені як кошти міжнародних партнерів – 700 тис. грн, так і кошти міського

бюджету – 500 тис. грн на будівництво Еколого-натуралістичного парку.

РЕЗУЛЬТАТИ

Підрахувати результати просвітницької діяльності та заходів з популяризації ощадного споживання енергетичних ресурсів в економічному еквіваленті досить непросто. Проте можна переконливо твердити, що тільки усвідомлення та глибоке розуміння мотивує не споживати ресурси понаднормово.

Тепер у Новоград-Волинському навіть малеча в дитячих садочках розуміє важливість питання збереження енергії.

Про це свідчать відеоролики, в яких діти розповідають, що таке енергія, для чого вона та як її зберігати.

За перший рік реалізації проекту серед пілотних шкіл міста економія споживання енергоресурсів досягла 34%, а наступного року – 39 відсотків.

Завдяки активній зацікавленій шкільній молоді та вчителям природничих дисциплін ця освітня ініціатива досягла успіху, а її продовження – це юне покоління майбутніх «енергоменеджерів» міста.

КОНТАКТИ

Автор практики:

ГУДЗЬ Ірина Леонідівна,
начальник відділу підтримки муніципальних ініціатив та інвестицій виконавчого комітету Новоград-Волинської міської ради
тел. +380 4141 5 22 15
моб. +380 97 343 69 19
e-mail: mvp_nv_nv@ukr.net

Контактна особа:

ПОНОМАРЕНКО Олена Анатоліївна,
секретар Новоград-Волинської міської ради
тел. +380 4141 5 24 70
e-mail: nvcity@ukr.net

Орган місцевого самоврядування:

Новоград-Волинська міська рада
вул. Шевченка, 16, м. Новоград-Волинський,
Житомирська область, 11700, Україна
тел. +380 4141 5 25 30
факс +380 4141 5 22 15
e-mail: novograd.osp-ua.info

КРАЩІ ПРАКТИКИ СІЛ ТА СЕЛИЩ

Енергозберігаючі заходи у дитячому садочку «Сонечко». Томашпільська селищна рада Томашпільського району Вінницької області

Здійснено поетапний комплекс заходів з покращення енергоефективності будівлі дошкільного навчального закладу: реконструкція покрівлі та утеплення перекриття, капітальний ремонт системи опалення, встановлення сонячних фотомодулів на даху, заміна старих вікон та вхідних дверей на енергозберігаючі.

ПЕРЕДУМОВИ

Будівля Томашпільського дошкільного навчального закладу (ДНЗ) «Сонечко» введена в експлуатацію ще у 1973 році. Будівлю вкрито листовою бляхою, термін експлуатації якої 40 років, перекриття не теплоізолювані. Щороку проводився дрібний поточний ремонт покрівлі, а капітальний ремонт не проводився взагалі. Діюча система опалення не ремонтувалась з моменту введення закладу в експлуатацію. За цей час вона фізично і морально застаріла: майже 50% внутрішніх стінок радіаторів опалення були зашлаковані, через що циркуляція води в системі опалення значно погіршилась, а забезпечення належного температурного режиму в групових кімнатах вимагало щоразу все більших витрат.

У зв'язку із великими витратами на утримання закладу, перед громадою та селищною радою постало питання підвищення енергоефективності та енергозаощадження у Томашпільському ДНЗ.

ПРАКТИКА

Для реалізації ініціативи щодо покращення побутових умов для дітей у дитячому садочку Томашпільською селищною радою була проведена позачергова сесія, на якій депутати розглянули наявну проблему, підтвердили необхідність її вирішення і затвердили проектно-кошторисну документацію модернізації будівлі. Для зменшення фінансово-

го навантаження на бюджет селища і на громаду було подано заявку на участь в Програмі ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду».

Заявка перемогла у конкурсі і Проект отримав фінансування. Відтак під час реалізації Проекту було три зацікавлені сторони: громада селища, Томашпільська селищна рада та Програма ЄС/ПРООН. Однією із головних умов для отримання грантових коштів від ЄС була участь жителів селища у фінансуванні Проекту. Таке об'єднання зусиль мешканців громади задля вирішення суспільно важливої проблеми шляхом створення громадської організації «Надія Томашпілля» стало для Томашполя новим досвідом.

Загалом було проведено такі роботи: демонтаж старих систем опалення та покрівлі, монтаж каркасу покрівлі з бруса, встановлення покрівлі та утеплення перекриття, монтаж нової системи опалення (55 біметалевих радіаторів опалення, понад 400 м поліпропіленових труб), влаштування піддашку.

Інноваційним для селища заходом стало встановлення дванадцяти фотоелектричних модулів («сонячних батарей») та сонячного інвертора.

Загальний бюджет практики – 764,5 тис. грн. Із цієї суми 404,7 тис. грн – внесок Томашпільської селищної ради; 50,4 тис. грн – внесок громади через ГО «Надія Томашпілля»; 309,4 тис. грн – кошти Програми ЄС/ПРООН.

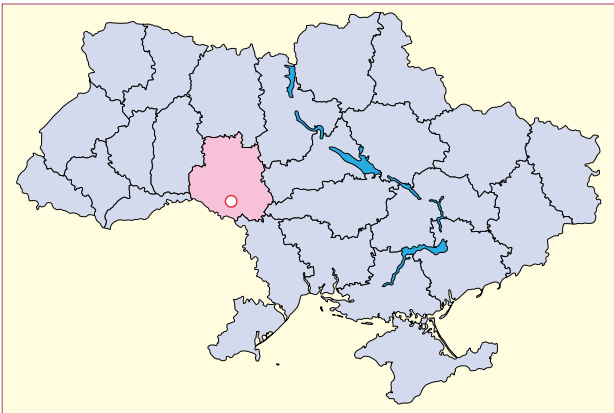

Енергозберігаючі заходи в ДНЗ «Сонечко» в смт Томашпіль, Томашпільського району, Вінницької області

РЕЗУЛЬТАТИ

Внаслідок реалізації ініціативи з покращення енергозбереження в дитсадку «Сонечко» було отримано значну економію енергоресурсів, а відтак – бюджетних коштів.

Утеплення приміщення ДНЗ шляхом встановлення енергозберігаючих вікон і вхідних дверей та утеплення перекриття дало змогу підвищити температуру у групових кімнатах на 3–4°C, водночас

зменшивши використання енергоресурсів. За один опалювальний період вдалося зекономити приблизно 5 тис. куб. м газу.

У результаті впровадження інноваційної практики щодо застосування сонячних фотоелементів, система електропостачання проточних водонагрівачів у дитячому садочку отримала часткову автономність від загальної системи електропостачання з березня по жовтень. Важливо, що водонагрівачі працюють навіть при аварійному або плановому відключенні загальної системи електропостачання.

Нова система генерування електроенергії забезпечує садочок 4 кВт х год енергії. Тобто при 7 годинах сонячного дня щомісяця генерується 840 кВт енергії. Отже, за 8 місяців дитячий садочок отримує безкоштовно близько 6720 кВт електроенергії, що в грошовому виразі складає 10 752 грн економії (6720 кВт х 1,6 грн/кВт*год).

Реалізація практики із встановлення сонячних батарей не була надто складною з технічного боку, оскільки не вимагала тривалих підготовчих та будівельних робіт (кожен етап тривав всього кілька днів), не потребувала зайвих дозволів на її реалізацію з боку компаній-постачальників енергоносіїв. Відтак подібна практика може бути реалізована будь-де.

КОНТАКТИ

Автор практики:

НЕМИРОВСЬКИЙ Валерій Федорович,
Томашпільський селищний голова
тел. +380 4348 2 13 64
моб. +380 67 215 19 27
e-mail: tom_sr@mail.ru

Контактна особа:

ШКЛЯРУК Інна Анатоліївна,
секретар виконавчого комітету
Томашпільської селищної ради
тел. +380 4348 2 14 82
моб. +380 96 949 75 48
e-mail: tom_sr@mail.ru

Орган місцевого самоврядування:

Томашпільська селищна рада
пл. Тараса Шевченка, 3, смт Томашпіль,
Вінницька область, 24200, Україна
тел. +380 4348 2 13 64
факс +380 4348 2 14 82
e-mail: tom_sr@i.ua

Інноваційні енергоефективні заходи в загальноосвітній школі. Боблівська сільська рада Турійського району Волинської області

Здійснено модернізацію освітлення приміщення школи з використанням енергії сонця: встановлення сонячних батарей, заміна освітлювальних пристроїв на світлодіодні

ПЕРЕДУМОВИ

Боблівська загальноосвітня школа (ЗОШ) I–III ступенів, яка збудована ще у 1968 році, станом на початок 2010 року витратила на енергоносії найбільше коштів серед усіх шкіл Турійського району.

З метою економії бюджетних коштів у попередні роки вже було проведено певні роботи. Так, у 2011 році замінили газові котли на твердопаливні – економія склала понад 20 %. Впродовж 2011–2012 років замінили на енергоощадні всі вікна і двері у школі та дитячому садочку, розташованому в приміщенні школи, – економія склала понад 10%. У 2013 році виконали проект з енергозбереження у спортзалі школи: замінено дах (бетонна стяжка з утеплювачем) та вікна на енергозберігаючі – економія склала понад 5 відсотків.

Вивільнені кошти були використані для зміцнення матеріально-технічної бази школи та на покращення навчального процесу.

Оскільки освітлювальні прилади, встановлені у школі, також застаріли і не забезпечували належного рівня освітлення, було вирішено впровадити проект із модернізації освітлення, який і реалізовано у 2013–2014 роках.

ПРАКТИКА

З метою покращення освітлення шкільних приміщень було вирішено встановити світлодіодну систему освітлення на сонячних батареях.

До переваг світлодіодних систем відносять як можливість значно економити споживання електроенергії у порівнянні з джерелами світла інших типів (люмінесцентні та лампи розжарювання), так і досить високий коефіцієнт корисної дії – близько 90%. Крім того, світлодіодні лампи не випромінюють ультрафіолету – їхнє світло практично ідентичне природному, що не шкодить здоров'ю. До того ж світлодіодні лампи абсолютно безпечні.

Для досягнення мети залучено кошти Програми ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток – орієнтований на громаду». Проект, поданий громадською організацією «Моноліт» за участі Боблівської сільської ради, переміг у конкурсі та був успішно реалізований.

Бюджет практики склав понад 240 тис. грн. З них: кошти Програми – 71,1%, обласний бюджет – 10,5%, районний бюджет – 13,6%, кошти громади – 4,8 відсотки.

У рамках практики були також проведені додаткові роботи, не враховані під час проектування: встановлення сучасних приладів регулювання подачі енергії (трансформаторна, щитова, заміна проводки, розеток, вимикачів); капітальний ремонт приміщень, де розташовані батареї накопичення енергії; поточний ремонт підсобних приміщень. Усе це дало змогу відновити декілька внутрішніх приміщень, які перебували у напівзруйнованому стані.

Крім того, згідно з будівельними нормами та правилами, монтаж сонячних батарей неможливий на покрівлю з шиферу. А школа на той момент була під шиферним дахом. Тому Боблівська сільська рада спільно з Турійською районною радою звернулися з пропозиціями до Волинської обласної ради щодо заміни покрівлі на металопрофіль або металочерепицю. Це питання також вдалося вирішити. Вартість відповідно до проектної документації склала 480 тис. грн.

РЕЗУЛЬТАТИ

Завдяки реалізації практики школа стала значно комфортнішою для учнів, а експлуатація її приміщень суттєво дешевшою для бюджету. Зекономлені кошти і надалі залучатимуться для вирішення нагальних потреб школи.

Важливим результатом також є те, що до участі в реалізації проекту (зокрема, фінансової) долучилися мешканці громади, влада і бізнес.

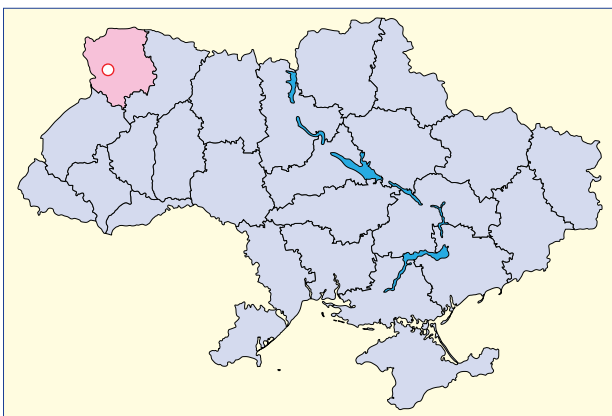
Нова покрівля школи з встановленими на даху сонячними батареями ЗОШ I–III ступенів с. Бобли Турійського району Волинської області

У процесі перекриття школи металочерепицею виявили недоліки у стропильній системі, усунення яких потребувало додаткового фінансування та будівельних матеріалів. Фірма-виконавець – підприємство «Аміла» з смт Турійськ, більшість працівників якого є жителями Боблівської сільської ради, – виконала частину робіт безплатно. Допоміжні роботи – демонтаж старої покрівлі, вантажно-розвантажувальні роботи, прибирання будівельного майданчика – були виконані силами громади. Технікою допомагало фермерське господарство «Волинь-агрохолдинг», яке орендує та обробляє землі жителів села Бобли. Необхідні додаткові дванадцять кубічних метрів лісоматеріалів безкоштовно надало Осівське лісництво, розташоване на території Бо-

блівської сільської ради. На заготовленні, перевезенні та обробленні лісоматеріалів працювали громадські активісти та небайдужі жителі села.

Успіху сприяло те, що це вже не перший проект, реалізований Боблівською сільською радою. За 5 років підготували та впровадили п'ять мікрогрантів Волинського обласного фонду «Європейський вектор», два проекти ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», два проекти Волинської обласної ради.

Відтак у громаді формується думка: разом можна вирішити навіть найскладніші проблеми, а кошти, зібрані громадою і втілені в конкретні справи, дають позитивні результати.

КОНТАКТИ

Автор практики:

КИСЕЛЬ Сергій Григорович,
Боблівський сільський голова
тел. +380 3363 9 66 37
моб. +380 97 999 73 45
e-mail: radabobly@gmail.com

Орган місцевого самоврядування:

Боблівська сільська рада
вул. Центральна, 58а, с. Бобли, Турійський район,
Волинська область, 44842, Україна
тел. +380 3363 96 642
e-mail: radabobly@gmail.com

Модернізація системи теплопостачання дитячого садка із встановленням котлів на біомасі. Лошкарівська сільська рада Нікопольського району Дніпропетровської області

Здійснено енергоефективну модернізацію системи теплопостачання дитячого навчального закладу шляхом встановлення котла, що працює на біомасі (додатково до газового). У результаті отримано економію коштів сільського бюджету та водночас забезпечено стале функціонування дитсадка з дотриманням теплового режиму та санітарних норм.

ПЕРЕДУМОВИ

Необхідність модернізації системи теплопостачання дошкільного навчального закладу (ДНЗ) «Барвінок» була обумовлена низкою важливих чинників, серед яких варто виділити такі: необхідність забезпечення належного температурного режиму в ДНЗ у осінньо-зимовий період, загроза виникнення респіраторних інфекційних хвороб серед дітей та персоналу, що спричиняло порушення ефективності процесу надання освітніх послуг громаді.

ПРАКТИКА

У 2012 році Лошкарівська сільська рада з проектом «Модернізація (реконструкція) системи теплопостачання в ДНЗ «Барвінок» з встановленням котлів на біомасі» стала учасником конкурсу, який проводився в рамках програми «Чиста енергія: партнерство заради майбутнього Дніпропетровщини». Ідея програми – пропагування зменшення викидів парникових газів в Україні. Програму виконували спільно Фонд Східна Європа та Дніпропетровська обласна рада за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку та компанії ДТЕК.

Впродовж 2013–2014 років відповідно до трьохстороннього договору між обласною радою, Фондом Східна Європа та підрядною організацією ТОВ «Імас-2005» (Дніпропетровськ, - нині Дніпро) отримано кошти від Фонду Східна Європа в сумі 130,557 тис. грн та субвенцію з обласного бюджету в сумі 99,3 тис. грн, на які було виготовлено проектно-кошторисну документацію та встановлено котельню-модуль з опалювальним піролізним котлом КОП-ВД, виробником якого є сама підрядна організація ТОВ «Імас-2005».

Довідково:

Режим піролізного горіння – це принцип сухої пегонки палива, за якого при температурі 70° С та в умовах нестачі кисню суха деревина розкладається на піролізний (димний) газ і твердий залишок. Висока температура горіння піролізного газу сприяє догорянню активного вуглецю, а значить димові гази при виході практично не містять шкідливих речовин і представляють собою суміш вуглекислого газу та пари. Сам котел складається із завантажувальної камери та камери згоряння піролізного газу. Приблизний інтервал між завантаженнями камери складає від 6 до 12 годин. Ще однією перевагою піролізного котла є те, що його обслуговування не потребує окремого персоналу.

У рамках проекту було встановлено котел опалювальний піролізний КОП-ВД виробництва ТОВ «Імас-2005», яке також виконувало роль підрядної організації.

У реалізації Проекту взяла участь громадська організація «Асоціація соціально-економічного розвитку Лошкарівської територіальної громади «Відродження», яка уже мала досвід співфінансування, і зробила пайовий внесок у розмірі 5 тис. грн. Сума пайової участі громади, акумульована через ГО, склала 9 тис. грн.

Етапи та заходи проекту:

- громадські слухання, вивчення думки громади щодо актуальності проблеми та шляхів її вирішення;
- залучення членів громади до участі в реалізації проекту та до співфінансування;
- визначення напрямів робіт з реалізації проекту:
  - проведення зборів жителів села Лошкарівка за участю ініціативної групи та

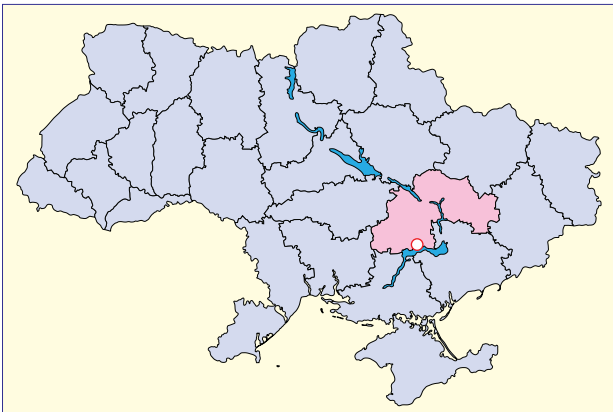
Котел опалювальний піролізний КОП-ВД

представників ГО «Асоціація соціально-економічного розвитку Лошкарівської територіальної громади «Відродження»;

- залучення коштів для реалізації проекту;
- виготовлення проектно-кошторисної документації;
- залучення підрядної організації ТОВ «Імас-2005», яка має досвід роботи на території Дніпропетровської області;
- встановлення котельні-модуля з піролізним котлом;
- забезпечення санітарно-гігієнічних умов перебування дітей у ДНЗ;
- урочисте відкриття модернізованої котельні та виїзний семінар по обміну досвідом реалізації проекту.

Загальний бюджет проекту: 258 857,00 грн, у т.ч.:

- місцевий бюджет – 30 000,00 грн,
- обласний бюджет – 99 300,00 грн,
- Фонд Східна Європа – 130 557,00 грн,
- внесок місцевої громади – 9 000,00 грн.

РЕЗУЛЬТАТИ

Впровадження енергозберігаючих заходів, спрямованих на:

- стале функціонування дошкільного навчального закладу згідно із санітарними нормами;
- забезпечення у приміщенні відповідного теплового режиму для дітей та працівників;
- економію коштів сільського бюджету з огляду на суттєве підвищення ціни природного газу.

Водночас громада не відмовилася від газового опалення дитсадка. До системи опалення наразі підключено два котли: газовий та на біомасі. Коли горить біопаливо, газовий котел вимикається, а після того, як перегорає біомаса, газовий котел автоматично вмикається. Слід зазначити, що при експлуатації піролізного котла температура в групах відчутно вища і температурний режим відповідає санітарним нормам.

Успішний вибір підрядної організації, яка вела цей Проект від складання проектно-кошторисної документації і аж до запуску котельні та сама є виробником піролізних котлів і має великий досвід роботи, дозволив уникнути проблем у процесі реалізації Проекту.

Впровадження проекту сприяло згуртуванню сільської громади, дозволило отримати досвід ефективного управління та спільного планування в громаді. Крім того, залучено додаткові кошти на потреби розвитку села та покращено освітні послуги для членів громади.

КОНТАКТИ

Автор практики:

КОВТУН Людмила Володимирівна,
Лошкарівський сільський голова
тел. +380 566 67 95 95
моб. +380 95 255 11 05, +380 97 397 16 87
e-mail: nikloshksil@i.ua

Орган місцевого самоврядування:

Лошкарівська сільська рада Нікопольського району
Дніпропетровської області
вул. Центральна, 15а, с. Лошкарівка,
Нікопольський район, Дніпропетровська область,
53240, Україна
тел/факс: +380 566 67 95 95
e-mail: nikloshksil@i.ua

Тема III.

**СТИМУЛЮВАННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ,
СТВОРЕННЯ РОБОЧИХ МІСЦЬ**

КРАЩІ ПРАКТИКИ РАЙОНІВ

Організаційне та економічне стимулювання розвитку інфраструктури «зеленого» і краєзнавчого туризму в районі. Турійська районна рада Волинської області

Районна рада, спираючись на природний та історико-краєзнавчий потенціал і на сприятливе географічне розташування, здійснила комплекс заходів із створення умов для розвитку туристичної галузі: підготовлені три туристичні маршрути та облаштована відповідна інфраструктура на окремих об'єктах; створене підприємство з надання та розвитку туристичних послуг; ухвалена районна програма малого та середнього підприємництва, яка передбачає економічне стимулювання підприємницької діяльності, зокрема з надання туристичних послуг.

ПЕРЕДУМОВИ

Туристична інфраструктура Турійського району представлена декількома рекреаційно-відпочинковими комплексами, гостинними садибами у сфері агротуризму та іншими об'єктами для відвідування, є умови для любительської риболовлі, у сезон можна збирати гриби і ягоди тощо.

Довідково:

У Турійському районі 33 озера, протікають річки Турія і Стохід, значна частина території вкрита лісами, є багато інших мальовничих природно-ландшафтних місцевостей. Багата і цікава історія Турійщини, про що свідчать літописи, документи, а також визначні історико-краєзнавчі пам'ятки як місцевого, так і національного значення.

Заслужують на увагу культурна спадщина, народні традиції, місцеві свята.

Разом з тим про надання туристичних послуг як про галузь ще рано говорити. Заходи з її розвитку переважно не пов'язані між собою і не скоординовані. Немає ні комунальних, ані приватних структур, які могли б об'єднати зусилля окремих суб'єктів та максимально ефективно використати наявний потенціал.

Таке становище вже не задовольняє потреби територіальних громад, об'єднань громадян та підприємницьких структур. Потрібні нові робочі місця, зважаючи на напружену ситуацію на ринку праці. Актуальна також проблема залучення додаткових джерел для збільшення доходів місцевих бюджетів. Відтак районна рада зініціювала проведення комплексу організаційних заходів та заходів з економічного стимулювання розвитку туристичної галузі.

Започаткували цю справу під час засідання Асоціації органів місцевого самоврядування «Мережа співпраці прикордонних територій», що відбулося на теренах району 4 листопада 2014 року на базі районного центру зайнятості. Учасники асоціації – Ковельський, Любомльський, Шацький, Турійський райони і місто Нововолинськ. На засіданні обговорювали питання співпраці та об'єднання наявного інтелектуального потенціалу і досвіду з метою розвитку туристичної галузі.

Початку практичних дій також сприяло те, що вже існувала певна методично-нормативна база, зокрема Програма розвитку сільського зеленого туризму на території Соловичівської сільської ради

До послуг туристів – мотельно-ресторанний комплекс «Турійське подвір'я» в с. Блуженик

на 2010–2015 роки. Ця програма була розроблена з використанням європейського досвіду у процесі виконання проекту «Підтримка дорадчих служб та інших інституцій, які працюють в аграрному секторі України, в реалізації програм розвитку сільського господарства і сільської місцевості з урахуванням досвіду Польщі та Євросоюзу». Своєю часу її визнали однією з найкращих серед сільських програм в Україні. Саме ця програма і стала моделлю для розробки комплексу заходів.

ПРАКТИКА

Впродовж десяти місяців від початку здійснення заходів Турійським районним ресурсним центром громад було проведено цикл тематичних навчальних семінарів і тренінгів з представниками сільських і селищних рад, громадських організацій, іншими зацікавленими особами. Метою цих заходів було навчити розробляти і подавати на конкурс проекти з реалізації місцевих ініціатив, передусім ті, які стосуються створення чи облаштування інфраструктури для надання туристичних послуг.

Турійським районним центром зайнятості разом із сільськими радами було організовано і профінансовано оплачувані громадські роботи по прибиранню територій, облаштуванню нескладних споруд та виконанню інших доступних робіт на окремих об'єктах туристичних маршрутів.

Районною радою спільно з ФГ «АМіЛА» та ДП «Турійське лісове господарство» розроблено три туристичних маршрути по території району.

На базі ФГ «АМіЛА» створено дочірнє підприємство «Екопарк АМіЛА», основною діяльністю якого є організація надання туристичних послуг.

Районною радою розроблено та затверджено Програму розвитку малого підприємництва в районі на 2015–2016 роки, серед завдань якої окремо виділено заходи з розвитку малого бізнесу з надання туристичних послуг, а також передбачено економічне стимулювання підприємницької діяльності, зокрема відшкодування за рахунок районного бюджету процентних ставок за наданими кредитами на реалізацію успішних (таких, що перемогли у конкурсі) бізнес-планів.

Реалізовано мікропроект ініціативної групи села Літин «Літинський парк – унікальний об'єкт краєзнавчого і «зеленого» туризму», що переміг на конкурсі Волинського обласного благодійного фонду «Європейський вектор» в рамках програми «Разом зробимо більше». У рамках проекту виконано роботи з благоустрою парку на загальну суму 65 тисяч гривень.

Загальний бюджет практики склав 600 тис. грн, у т. ч. з місцевих бюджетів було виділено 220 тис. грн (обласний – 150 тис. грн, районний – 50 тис. грн, сільські – 20 тис. грн), кошти партнерів – 359 тис. грн (ФГ «АМіЛА» – 299 тис. грн, районний центр зайнятості – 50 тис. грн, ДП «Турійське лісове господарство» – 10 тис. грн), грант (кошти ВОБФ «Європейський вектор») – 21 тис. грн.

РЕЗУЛЬТАТИ

Результати реалізації заходів:

- розроблено три туристичні маршрути, якими вже скористалися понад 500 школярів, серед них і діти учасників АТО;
- проведено два навчальні семінари і чотири тренінги, у яких взяли участь 52 особи;
- у рамках мікропроекту виконані роботи з прибирання та санітарного очищення території Літинського парку, виготовлені та встановлені альтанки, паркові лавки, декоративні в'їзні ворота, облаштований спортивний майданчик;
- створено 10 сезонних робочих місць у відпочинковому комплексі.

Довідкова інформація про розроблені туристичні маршрути

Маршрут 1

Об'єкти:

Музей соломки – єдиний в Україні музей декоративно-вжиткового народного мистецтва – виробів із соломки, який діє при школі с. Купичів. Музей пропонує: огляд експозицій, придбання сувенірів, проведення майстер-класів від заслуженого майстра на-

родної творчості України Марії Кравчук та її учнів з виготовлення виробів із соломи;

Літинський парк – пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення, один з найкращих парків на Волині;

Соціально-культурний центр с. Радовичі: 3D-кінотеатр, будинок культури, бібліотека, ФАП, пожежна частина, кабінет дільничного міліціонера, кафе, міні-готель;

Мисливське господарство «Vesta» – це дикі тварини у природному середовищі: кабани, косулі, лосі, олені, лисиці, зайці;

Аеродром та стайні ФГ «АМІЛА» – це об'єкти, де за бажанням можна здійснити політ на літаку чи гелікоптері, побачити, як утримуються породисті коні та поні, а також у супроводі інструктора проїхати на них верхи (у т.ч. для дітей на поні).

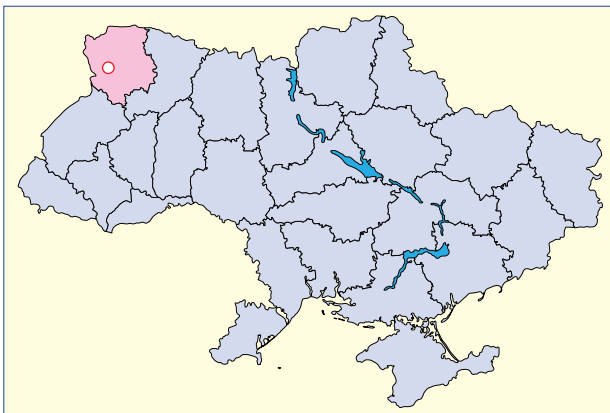
Маршрут 2

Об'єкти:

- рекреаційно-відпочинковий комплекс біля озера Величі (базовий об'єкт маршруту);
- сільський краєзнавчий музей с. Соловичі;
- Хрестовоздвиженська церква і дзвіниця с. Обенижі (пам'ятка архітектури національного значення);
- музей під відкритим небом в урочищі «Вовчак»: на місцевості, де утворилась і діяла УПА на Волині, побудовані макети криївки, фортифікаційних укріплень та інших споруд, екскурсія у супроводі гіда.

Маршрут 3

відпочинковий комплекс на озері Бережисте: комплекс на 24 місця, 5 альтанок, туалети, місток доступу до води, великі намети для ночівлі, кухня, інвентар, маршрут до 16 км для прогулянки пішки або на велосипеді чи квадроциклі.

Найважчим під час реалізації практики було отримання дозволів на розміщення та облаштування інфраструктури у природно-заповідній зоні. Це потребувало значних організаційних зусиль (звернення, поїздки у відповідні інстанції, підготовка додаткових документів, обґрунтувань тощо) і приводило до затягування строків.

Важливим результатом практики є те, що вона спонукає усіх учасників до наступних кроків з розвитку туристичної сфери:

- ПП «ЕкоАМІЛА» подало бізнес-план, який переміг на районному конкурсі, і має намір отримати банківський кредит для розбудови туристичної інфраструктури, сподіваючись на компенсацію нарахованих відсотків з районного бюджету;
- від районної ради потрібен регуляторний акт **з механізмом компенсації відсотків за кредитами, залученими суб'єктами підприємництва у банках для реалізації інвестиційних бізнес-планів.**

Інноваційність практики полягає у пошуку та залученні позабюджетних ресурсів на співфінансування заходів, у запровадженні механізмів підтримки малого бізнесу через цільові програми – тобто в об'єднанні потенціалу влади, громади і бізнесу для реалізації місцевих ініціатив.

КОНТАКТИ

Автор практики:

ЧЕРЕН Ольга Миколаївна,

голова Турійської районної ради

тел. +380 3363 2 14 10

моб. +380 98 832 43 50

e-mail: turrayrada@i.ua; cher.olya72@gmail.com

Контактна особа:

МАРЧУК Микола Петрович,

завідувач організаційного відділу виконавчого

апарату Турійської районної ради

моб. +380 97 926 10 22

e-mail: mykola_marchuk@hotmail.com

Орган місцевого самоврядування:

Турійська районна рада

майдан Центральний, 5, смт Турійськ,

Волинська область, 44801, Україна

тел. +380 3363 2 14 10

факс +380 3363 2 11 21

e-mail: turrayrada@i.ua

КРАЩІ ПРАКТИКИ МІСТ

Startup Depot – перший бізнес-інкубатор для ІТ-проектів. Львівська міська рада

Startup Depot – це бізнес-інкубатор, який діє за симбіотичною моделлю та має на меті сприяти розвитку бізнесу через створення середовища для стартапів у сфері інформаційних технологій, а також покращувати інвестиційний клімат та імідж міста Львова.

ПЕРЕДУМОВИ

Інформаційні технології та бізнес-послуги є стратегічним напрямом розвитку м. Львів протягом останніх шести років. Компанії цієї сфери активно розвиваються та забезпечують суттєві надходження у міський бюджет. Загалом на ринку діють великі компанії, що здатні витримувати високий рівень конкуренції та володіють стійкими механізмами мінімізації витрат та використання економічних переваг ефекту масштабу діяльності. У той же час, тенденції розвитку сфери інформаційних технологій у місті створили передумови для незалежного розвитку окремих фахівців за цим напрямом. Все більше спеціалістів, які мають хорошу освіту та досвід роботи в ІТ-компаніях, бажають розробляти та розвивати власні проекти (стартапи). Однак їм бракує певних ресурсів, серед яких:

- додаткові фахівці;
- офіс (організація та утримання робочого місця, простір для презентацій та переговорів);
- спеціальні знання та навички (реєстрація бізнесу, підбір бізнес-моделі, промоція, форма реєстрації);
- контакти з інвесторами та потенційними партнерами.

Такі проблеми стають перешкодою для розвитку власної справи, а корисні та цікаві ідеї не втілюються в життя.

ПРАКТИКА

Для підтримки нових проектів у сфері інформаційних технологій у Львові було створено бізнес-інкубатор Startup Depot.

Автори та ініціатори ідеї (Максим Лисак, Степан Веселовський, Іван Дмитрасевич) реалізували її у співпраці з міською владою та ІТ-компанією ELEKS, залучивши грантові кошти канадського проекту «Місцевий економічний розвиток міст України».

Startup Depot використовує такі інструменти: коворкінг (спільний простір для роботи та спілкування); заходи з освіти та розвитку (презентації, обговорення); навчальні програми (Стартап школа); менторські програми (тематичні зустрічі із експертами); тестова оцінка проектів експертами та інвесторами.

Приміщення бізнес-інкубатора сплановано як відкритий простір – робочі місця для фрілансерів та місце для проведення різноманітних заходів. Для роботи команд виділено чотири окремі кімнати, кожна з власним кольором стін. Також передбачені кімната для переговорів та навчальний клас. Поруч із закладом облаштовані велопарковка та дворик.

Startup Depot використовує симбіотичну модель функціонування – його створили без довгострокових інвестицій, а послуги платні, що дозволяє швидко перейти на самоокупність. Однак у подальшому заплановано перейти на модель акселераторного типу, коли інкубатор підтримується венчурним фондом. Йдеться про те, що підприємці, які заробили кошти на інвестиціях з високим ризиком, далі інвестують в найяскравіші команди початківців та надають їм менторську підтримку в реалізації проекту. За це вони отримують частку майбутньої компанії, зазвичай 15 відсотків.

Вже зараз Startup Depot співпрацює із польськими венчурними фондами Satus Venture та Akcelerator Innowacji NOT.

Startup Depot відкрився у лютому 2014 року і вже через три місяці вийшов на самоокупність. Інкубатор отримує дохід від коворкінгу, подій та конференцій.

Львівська міська рада на пільгових умовах передала приміщення для інкубатора: Startup Depot не платить орендну плату, а покриває лише витрати на утримання.

Для облаштування приміщення Канадський грантовий проект «Місцевий економічний розвиток міст України» у рамках співпраці з Інститутом міста виділив 30 тис. дол. США, а компанія ELEKS надала 15 тис. дол. США.

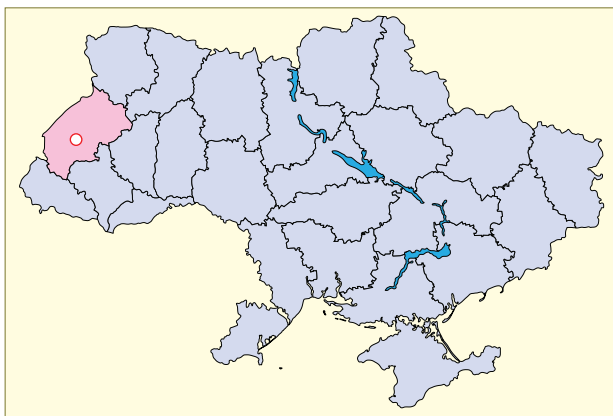
Ініціативна група на волонтерських засадах забезпечувала організацію та супровід проекту до виходу на самоокупність.

Startup Depot у Львові – це спільнота, яка хоче постійно розвиватись та створювати бізнес-проекти у сприятливій та динамічній атмосфері інновацій.

РЕЗУЛЬТАТИ

Від початку діяльності Startup Depot:

- двічі виступив співорганізатором найбільшої події України у сфері ІТ – Lviv IT Arena;
- реалізував понад 70 освітньо-розвиваючих заходів;
- провів два соціальних хакатони – тематичні зустрічі ІТ-фахівців, коли протягом 48 го-

дин створюють мобільні додатки, які сприятимуть вирішенню певних проблем у місті;

- організував три Школи стартапів (Startup Depot School) із загальною кількістю понад 50 учасників.

Резидентами бізнес-інкубатора за цей час були 15 новостворених компаній. П'ять із них в ході роботи у коворкінгу зросли удвічі.

Серед історій успіху учасників Startup Depot варто виокремити такі.

Євген Філяк створив платформу онлайн продажу квитків на заходи у Львові – TicketClub (www.ticketclub.com.ua), яка швидко набула великої популярності в місті, а проект вийшов на самоокупність.

Команда проекту uMuni (www.umuni.com) розробила програмне рішення для системи оптимізації витрат на енергоресурси, яка розрахована у першу чергу для підприємств, офісних будівель, муніципалітетів. Завдяки системі щоденного моніторингу споживання енергії бюджетні установи м. Львова заощадили у 2015 році 18 млн грн.

Автори ідеї та виконавці проекту вважають, що практика створення тематичних бізнес-інкубаторів, на зразок львівського Startup Depot, придатна для впровадження в інших громадах. Головна умова – правильне визначення конкурентних переваг громади та потреб, на які буде спрямована діяльність бізнес-інкубатора.

Практика Львова була неодноразово презентована на численних українських та закордонних конференціях, конгресах, форумах.

КОНТАКТИ

Автор практики:

ЛИСАК Максим Валерійович,
Генеральний директор
Асоціації «Львівський центр інновацій»
моб. +380 97 788 50 19
e-mail: ml@startupdepot.lviv.ua

Орган місцевого самоврядування:

Львівська міська рада
пл. Ринок, 1, офіс 204, м. Львів, 79008, Україна
тел. +380 32 254 60 81
факс +380 32 254 60 81
www.city-adm.lviv.ua

Асоціація «Львівський центр інновацій»
пл. Ринок, 1, к. 204, м. Львів, 79008, Україна
тел. +380 96 832 44 60
e-mail: office@startupdepot.lviv.ua

Електронні сервіси та мобільні додатки як чинник підвищення економічної активності в місті. Івано-Франківська міська рада

Міська влада впроваджує дієві механізми надання послуг, доступу до інформації, налагодження прямого діалогу з громадою, розвитку туристичної галузі та залучення інвестицій – «Електронний персональний кабінет» на сайті Центру надання адміністративних послуг, мобільні додатки «Мобільний Івано-Франківськ» та «Івано-Франківськ для туристів». Такі елементи електронного врядування сприяють подоланню бар'єрів між владою і бізнесом, розвитку громадянського суспільства, мінімізації корупційних ризиків.

ПЕРЕДУМОВИ

Сьогодні неможливо уявити життя без Інтернету та підключених до нього комп'ютерів, планшетів, смартфонів. Тому суттєвого значення у побудові комунікації влади з громадою набуває застосування сучасних інформаційних технологій та впровадження е-урядування. Простий доступ до інформації та послуг створює умови для налагодження діалогу, покращення бізнес-клімату, залучення інвестицій.

ПРАКТИКА

Протягом 2013–2015 років влада м. Івано-Франківськ впровадила ряд електронних сервісів, які забезпечують простий і прозорий доступ до адміністративних та дозвільних послуг. Вони дозволяють оперативно отримувати інформацію про діяльність влади та висловлювати свою позицію, знайомити городян і туристів з історичним, економічним, культурним потенціалом міста.

«Електронний персональний кабінет» на сайті Центру надання адміністративних послуг (www.cnap.if.ua) дає можливість отримати повний набір адміністративних та дозвільних послуг без відвідування його приміщення. Після електронної ідентифікації користувач отримує доступ до таких сервісів:

- «попередній запис на прийом» – за два тижні наперед можна записатися до державного адміністратора чи державного реєстратора на зручний для себе день та час;
- «код зворотного зв'язку» – кожний відвідувач ЦНАП при оформленні запиту на адміністративну чи дозвільну послугу отримує су-

проводну картку з кодом зворотного зв'язку, за яким на сайті ЦНАП може перевірити стан послуги у режимі реального часу;

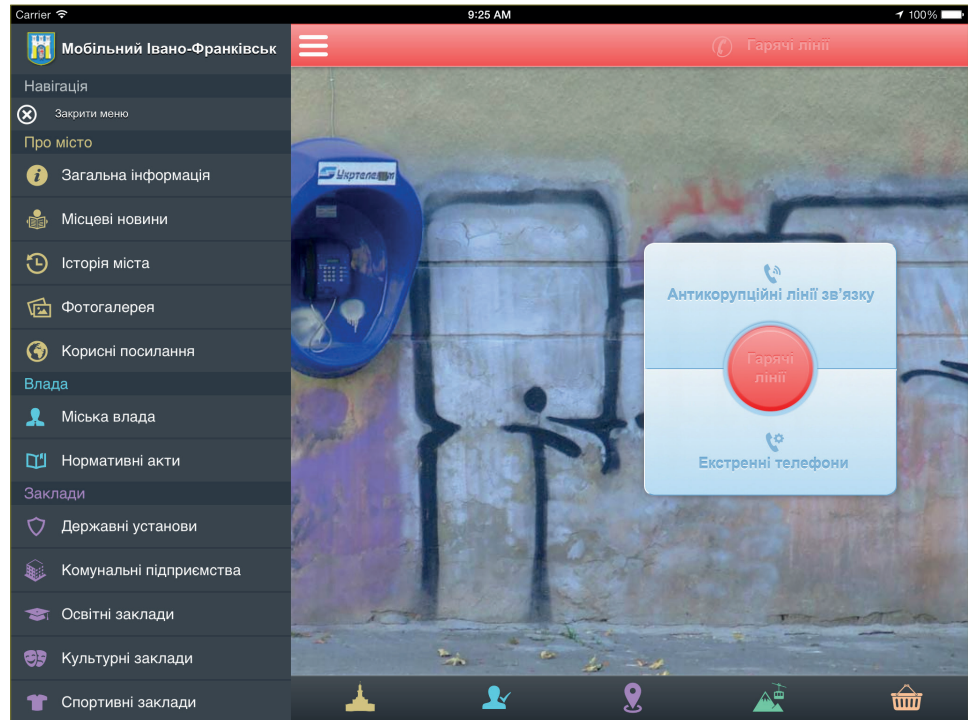
- «онлайн консультація» – сервіс для отримання консультацій в режимі чат-зв'язку з питань надання адміністративних чи дозвільних послуг;
- перевірка стану черги у ЦНАП;
- завантаження результатів адміністративних та дозвільних послуг;
- надання адміністративних послуг в режимі онлайн за технологією Bank ID.

Цей електронний сервіс розробили фахівці відділу програмного та комп'ютерного забезпечення виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради.

«Мобільний Івано-Франківськ» – додаток до мобільних пристроїв, покликаний зблизити жителів міста та владу. Завантажена на смартфон програма дозволяє дізнаватися місцеві новини, анонси подій, спостерігати за діяльністю влади. «Мобільний Івано-Франківськ» допомагає зручніше контактувати з владою міста, контролювати її дії, отримувати всю важливу інформацію, необхідну для ведення бізнесу, комфортного життя в місті.

За допомогою цього додатку користувач отримує також доступ до повної бази даних та телефонного довідника органів управління, закладів культури, спорту, охорони здоров'я, соціальної сфери та бізнес-довідника. Адреси установ міста «прив'язані» до карти і мобільний пристрій автоматично прокладає маршрути та підбирає маршрут громадського транспорту. Але найважливішою рисою додатку є його інтерактивність: користувач

Мобільний
Івано-Франківськ

може надсилати електронні звернення, зробивши фото камерою або вибравши фото з галереї свого пристрою, робити запити публічної інформації, переглядати адміністративні послуги та дозволи, які надає виконком міськради, завантажувати інформаційні картки послуг та бланки заяв для заповнення, отримувати інформацію про стан виконання послуги та відповідь на звернення чи запит.

Додаток «Мобільний Івано-Франківськ» був створений в Управлінні економічного та інтеграційного розвитку виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради в рамках гранту ПРООН, наданого на умовах співфінансування.

«Івано-Франківськ для туристів» – мобільний додаток, який містить всю необхідну інформацію для туристів, потенційних інвесторів та людей, які вперше відвідують місто, а саме: повну й актуальну інформаційну довідку про мережу громадського харчування, готельного, торгового сервісу, іншу необхідну для туристів, потенційних інвесторів інформацію: про відстань, час і точки туристичного маршруту; адреси пам'яток архітектури; аудіозапис екскурсії та фотогалерею. Зокрема, на стендах та історичних пам'ятках, розташованих на цих маршрутах, встановлені інформаційні вказівники з QR-кодами. Зісканувавши цей код за допомогою планшета чи смартфона, користувач отримує можливість завантажити мобільний додаток та отримати корисну інформацію про маршрут.

Мобільний додаток «Івано-Франківськ для туристів» розроблений в рамках Проекту «Надання підтримки Івано-Франківській області у сфері електронного врядування» за підтримки Шведського агентства з питань міжнародної співпраці та розвитку (SIDA), Академії е-врядування Естонії та виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради.

Обидва мобільних додатки для систем iOS та Android можна безкоштовно завантажити з сайту виконавчого комітету міської ради (mvk.if.ua).

РЕЗУЛЬТАТИ

Про результативність роботи та популярність електронних сервісів свідчать цифри. Щодня Центр надання адміністративних послуг відвідують 600 клієнтів, при цьому на сайт ЦНАП заходять до 1500 користувачів за добу.

Станом на початок 2016 року за час від запуску в дію «Електронного персонального кабінету» (з серпня 2015 року) 510 громадян отримали адміністративні та дозвільні послуги в режимі онлайн, 20% послуг стосувались питань ведення бізнесу в місті. Окрім того, сервісом «Онлайн консультації» скористалось 640 користувачів, які отримали фахову консультацію адміністратора без попереднього звернення до Центру надання адміністративних послуг. Велика зацікавленість електронними сервісами зумовлена можливістю отримувати дозвільні послуги дистанційно.

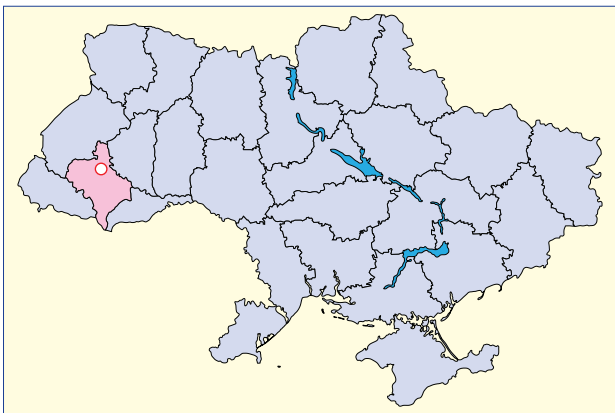
Впровадження мобільного додатку «Мобільний Івано-Франківськ» дало можливість владі комунікувати з громадою міста, представниками бізнесу, потенційними інвесторами. Користувачі додатку надсилають коментарі щодо адміністративних та дозвільних послуг, подають звернення та запити разом з фото, зробленими за допомогою смартфона чи планшета, прокладають маршрути до закладів міста, в тому числі громадським транспортом. Про ефективність та корисність мобільних додатків свідчить велика кількість «завантажень» та популярність серед користувачів.

Мобільний додаток «Івано-Франківськ для туристів» ефективно сприяє розвитку туристичного бізнесу в місті, залученню інвесторів. Завдяки встановленню інформаційних стендів та вивісок з QR-кодами та доступністю аудіотурів чотирма мовами додаток забезпечує проведення оглядових турів. З часу впровадження мобільного додатку місто відвідують на 30 % більше туристів, значно зросла мережа торгових закладів, сфери ресторанного та готельного бізнесу, а це зумовило зростання ін-

вестицій. У 2014 року Івано-Франківськ посів перше місце серед міст обласного значення за рівнем надходження інвестицій – 2071,8 дол. США на одного жителя.

Використання електронних сервісів, мобільних додатків та отримання електронних послуг є важливим елементом е-урядування, що сприяє розвитку громадянського суспільства, подоланню бар'єрів між владою та бізнесом та є дієвим антикорупційним важелем.

Впродовж останніх років ГО «Опора», за підсумками дослідження доступності та прозорості діяльності органів місцевого самоврядування, визнала ЦНАП м. Івано-Франківська одним з найкращих в Україні. Ця практика придатна для впровадження в інших містах, тому Івано-Франківськ охоче ділиться своїм досвідом на різноманітних конференціях та семінарах в Україні та за її межами. Зокрема, мобільний додаток «Мобільний Івано-Франківськ» був презентований на конференції з виявлення корупції, яка проходила у м. Скоп'є (Македонія) та на Міжнародному форумі в Кишиневі (Молдова).

КОНТАКТИ

Автор практики:

ЧАЙКІВСЬКИЙ Андрій Михайлович,
заступник начальника відділу програмного та комп'ютерного забезпечення виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради
тел. +380 342 55 19 62
моб. +380 97 267 28 07
e-mail: andry@mvk.if.ua

Контактна особа:

ЛИС Андрій Богданович,
заступник керуючого справами виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради
тел. +380 342 55 20 93
e-mail: alys@mvk.if.ua

Орган місцевого самоврядування:

Івано-Франківська міська рада
вул. Грушевського, 21,
м. Івано-Франківськ, 76000, Україна
тел. +380 342 55 65 15
факс. +380 342 55 60 20
e-mail: mvk@mvk.if.ua

Створення міського Центру підтримки бізнесу, інвестицій та інновацій. Нікопольська міська рада Дніпропетровської області

Центр підтримки бізнесу, інвестицій та інновацій надає інформаційно-консультаційну, правову та методичну допомогу місцевим підприємцям, сприяє розвитку інвестиційної діяльності та соціального партнерства. Діяльність Центру, що був створений на базі ГО «Нікопольська агенція регіонального розвитку» в рамках міжнародного проекту, нині є самоокупною і не потребує коштів місцевого бюджету.

ПЕРЕДУМОВИ

За результатами опитування підприємців та керівників малих підприємств Нікополя, проведеного у 2011 році в рамках розробки стратегічного плану економічного розвитку міста, було виявлено проблемні питання щодо співпраці влади та бізнесу і створення сприятливого бізнес-клімату в місті, а саме:

- непрозорість інформації щодо вільних земельних ділянок та приміщень комунальної власності;
- відсутність спільних соціальних проектів та програм розвитку;
- низька якість адміністративних послуг;
- брак інституцій з підтримки бізнесу.

Крім того, підприємці вказали на потребу в отриманні консалтингових, освітніх та інформаційних послуг.

Респонденти також звернули увагу на необхідність активізації інвестиційної діяльності у місті та створення для інвесторів привабливих умов для ведення бізнесу на вигідних для міста умовах. Також піднімалося питання створення «Індустріального парку».

Ще однією проблемою, яка загострилася в Нікополі через зниження попиту на робочу силу за останні п'ять років, є зменшення участі жінок в суспільному виробництві. Економіка міста має монопрофільну структуру – металургійна промисловість складає значну її частку. Тому, при оптимізації зайнятості на підприємствах, передусім жіноча частина населення залишається безробітною у працездатному віці.

Для розв'язання згаданих проблем міська влада Нікополя вирішила створити спеціальну інституцію – Центр підтримки бізнесу, інвестицій та інновацій.

ПРАКТИКА

Мета нікопольського Центру – підтримка існуючих та новостворених суб'єктів малого і середнього бізнесу, активізація жіночого підприємництва, розвиток соціального партнерства між бізнесом та владою, формування нових інвестиційних продуктів.

Діяльність Центру підтримки бізнесу, інвестицій та інновацій була започаткована спільними зусиллями міської влади та проекту «Місцевий економічний розвиток міст України» за підтримки Федерації канадських муніципалітетів.

Партнерами проекту виступили Нікопольський міський районний центр зайнятості населення, Управління статистики, Управління юстиції в м. Нікополь, Реєстраційна служба Нікопольського міськрайонного управління юстиції.

Центр підтримки бізнесу, інвестицій та інновацій був створений і діє на базі ГО «Нікопольська агенція регіонального розвитку» як її структурний підрозділ.

Головні напрями діяльності Центру:

- надання підприємцям якісних послуг на безкоштовній основі;
- підтримка інноваційної діяльності;
- розвиток соціального партнерства між бізнесом і владою;
- залучення інвестицій та супроводження інвестиційних проектів;
- активізація жіночого підприємництва.

В рамках реалізації Проекту проведено низку важливих заходів.

На базі Центру для підприємців міста організовано безкоштовне надання консультаційно-інформаційних, правових, освітніх, методичних послуг.

Проведено Першу науково-практичну конференцію «Інноваційний розвиток міста: час єднання

*Засідання
координаційної
ради з питань
підприємництва*

науки та бізнесу», учасниками якої стали представники малого і середнього бізнесу, науковці, викладачі вищих навчальних закладів.

Для стимулювання запровадження соціального партнерства між бізнесом і владою, яке є ефективним інструментом активізації економіки та розвитку інфраструктури міста за участі місцевого бізнесу, презентовано успішні практики на прикладі інших міст України.

З метою сприяння інвестиційній діяльності проведено інвентаризацію привабливих для інвесторів об'єктів та розроблено реєстр вільних земельних ділянок типу «грінфілд», «браунфілд» для інвестування. На новому веб-сайті ГО «Нікопольська агенція регіонального розвитку» створено спеціалізовану сторінку для потенційних інвесторів. Експерти Центру проводять підготовчу роботу щодо створення у Нікополі Індустріального парку, встановлюють ділові контакти з міжнародними та національними інституціями з залучення інвестицій.

Проблеми розвитку жіночого підприємництва в місті та шляхи їх подолання обговорювалися під час серії круглих столів, які проходили за участі громадських організацій та представників міської влади. Для допомоги жінкам-підприємницям у запускуванні своєї справи проведено спеціальні тренінги та обмін досвідом з успішними бізнес-жінками Дніпропетровської області.

Учасниками та цільовою аудиторією Проекту були представники місцевого малого та середнього бізнесу, підприємці-початківці, безробітні, що бажають відкрити власну справу, серед яких осо-

блива увага була приділена жінкам. Загалом у заходах Проекту взяли участь понад 800 людей.

Навчальним компонентом Проекту стали візити з вивчення досвіду інших міст щодо підтримки розвитку бізнесу. Учасники відвідали:

- науковий парк «Київська політехніка» (м. Київ);
- Рівненський регіональний центр з інвестицій та розвитку (м. Рівне);
- дозвільний центр «Прозорий офіс» (м. Вінниця).

Створення Центру підтримки бізнесу, інвестицій та інновацій на базі ГО «Нікопольська агенція регіонального розвитку» дало змогу Нікопольській міській раді не вводити нові посади у структуру свого виконавчого органу. Центр працює на основі самоопукності, має свій розрахунковий рахунок. Його діяльність регламентується положенням та іншими документами.

Загальний бюджет проекту склав 590 840 грн, з яких 195 840 грн – внесок міста, 395 000 грн – Проекту МЕРМ за фінансової підтримки Федерації каннадських муніципалітетів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Створення Центру підтримки бізнесу, інвестицій та інновацій сприяло диверсифікації економіки міста та розвитку підприємництва, забезпечило створення 120 нових робочих місць для городян.

Важливо, що в процесі реалізації Проекту вдалося подолати зневіру підприємців у те, що місцева влада готова йти назустріч малому та середньому

бізнесу. Тепер вони партнери і працюють спільно для розвитку міста. Активізації інвестиційної діяльності сприятимуть розроблені та поширені інформаційні продукти: «Дорожня карта інвестора», «Каталог браунфілдів і грінфілдів», різноманітні буклети для підприємців.

Серед головних результатів діяльності Центру слід назвати такі:

- безкоштовні консультаційні послуги для підприємців;
- вільний відкритий доступ до інформації про об'єкти нерухомості, які можна використовувати у підприємницькій діяльності, та до бази інвентаризації об'єктів, привабливих для інвесторів (реєстр вільних земельних ділянок);
- започаткування нового для Нікополя напрямку діяльності – корпоративного соціального

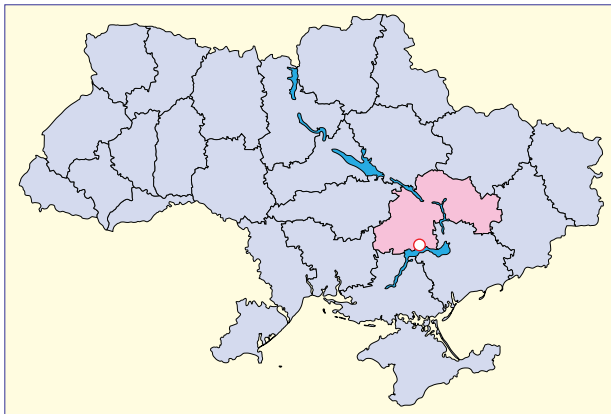
партнерства в реалізації важливих для розвитку міста проектів;

- поглиблення знань та навичок, а відповідно і посилення спроможності жінок з розвитку власного бізнесу.

Завдяки постійній віртуальній виставці-ярмарку з підтримки місцевого товаровиробника (ведеться на сайті Центру українською та англійською мовами) підприємці отримують допомогу у просуванні на ринку товарів та послуг.

Свою діяльністю Центр підтримує світові тенденції екологізації ведення бізнесу.

Так, результатом співпраці з міськими вищими навчальними закладами стало відкриття у «Нікопольському економічному університеті» нової спеціальності «Менеджмент природоохоронної діяльності».

КОНТАКТИ

Автор практики:

БЛИЗНЮК Анжела Михайлівна,
радник міського голови м. Нікополя,
виконавчий директор ГО «Нікопольська агенція
регіонального розвитку»
тел. +380 5662 50 658
моб. +380 95 626 05 22
e-mail: lika11.72@mail.ru

Орган місцевого самоврядування:

Нікопольська міська рада
вул. Електрометалургів, 3, м. Нікополь,
Дніпропетровська область, 53200, Україна
тел. +380 5662 5 04 76
e-mail: inform@nikopol.net

Партнерство заради розвитку економіки. Тростянецька міська рада Сумської області

Діяльність міської ради щодо підвищення промислового потенціалу міста та сприяння розвитку місцевого бізнесу забезпечує зростання надходжень до місцевого бюджету і створення нових робочих місць.

ПЕРЕДУМОВИ

Економічна криза 2012 року призвела до спаду промислового виробництва в місті та підвищення рівня безробіття серед його жителів, що зумовило зниження надходжень до міського бюджету.

Для подолання такої ситуації Тростянецька міська рада вирішила розбудувати партнерські стосунки з місцевими суб'єктами господарювання, спрямувавши зусилля на такі напрями:

- налагодження співпраці між ПАТ «Монделіс Україна» та промисловими підприємствами міста, які можуть бути його потенційними партнерами – виробниками сировини;
- пошуки нових інвесторів для промислових підприємств міста, які проходили процедуру банкрутства та ліквідації (ВАТ «Тростянецький машинобудівний завод», ВАТ «Тростянецький КХП», ТОВ «ДВ Система» – колишній завод мінеральних вод);
- вивчення потреб малого та середнього бізнесу щодо подальшого розвитку в місті.

ПРАКТИКА

Тростянецька міська влада протягом кількох останніх років проводила комплексну діяльність, спрямовану на розвиток промислового виробництва в місті та підвищення активності малого і середнього бізнесу та, відповідно, зниження рівня безробіття.

У 2013 році в результаті проведення низки спільних нарад з ПАТ «Монделіс Україна» було з'ясовано, що підприємство потребує кілька видів сировини: борошна, цукру, яєчного меланжу та сухого молока. На території Тростянця лише ТОВ «Торговий дім Ельдорадо» виробляло борошно. Міській раді вдалося переконати його керівників провести часткову модернізацію виробництва та взяти участь в конкурсі на постачання сировини для ПАТ «Монделіс Україна». Тепер ТОВ «Торговий дім Ельдорадо» у повному обсязі забезпечує його борошном. Підвищення виробничої активнос-

ті збільшило кількість робочих місць та надходження до міського бюджету через податки та збори, які сплачує торговий дім. У свою чергу, ПАТ «Монделіс Україна», скоротивши витрати на перевезення сировини, отримало можливість збільшити розмір заробітної плати своїм працівникам та обсяг відрахувань до бюджетів усіх рівнів.

Створивши реєстр промислових підприємств, які перебували на стадії банкрутства чи ліквідації, міська влада почала вивчати можливості їх збереження або залучення інвесторів, які зможуть використати виробничу базу для подальшого розвитку. В результаті протягом 2013–2014 років місцеві інвестори придбали виробничі потужності ВАТ «Тростянецький КХП» та ПрАТ «ДВ Система», а у 2015 розпочалися роботи з ремонту існуючих приміщень та зведення нових будівель на їх території. Земельні ділянки під цими підприємствами передані в оренду і міський бюджет отримує надходження.

Наприклад, на території колишнього ВАТ «Тростянецький КХП» вже зараз працює торговий комплекс «Мельниця» та «Нова пошта», ведуться роботи з будівництва торгових рядів та запуску потужностей для виготовлення виробів з бетону, заплановано спорудження сучасного готелю. До речі, міська рада не тільки надала пропозиції щодо зовнішнього вигляду цього об'єкта, а також знайшла архітектора, який зміг спроектувати архітектурний ансамбль будівлі відповідно до перспективи розвитку Тростянця як туристичного міста.

Протягом 2013–2014 років місто надало суттєву підтримку ТОВ «Тростянецький машинобудівний завод», яке, маючи основних замовників з Росії та Казахстану, перебувало на межі банкрутства. Після вивчення виробничих можливостей підприємства міська рада замовила йому роботи з виготовлення огорожі, опор освітлення, урн для сміття та інших об'єктів благоустрою. Окрім того, було прийнято рішення ради щодо зменшення орендної плати за землю з 5 % до 3 % від нормативної

Такі тимчасові споруди з'явилися по місту відповідно до комплексної схеми, затверджені виконкомом міської ради.

грошової оцінки землі. Саме завдяки цим заходам вдалося забезпечити ТОВ «Тростянецький машинобудівний завод» від закриття та надати робочі місця для 78 працівників.

Ще одним важливим напрямком роботи стало вивчення потреб малого і середнього бізнесу щодо його активізації та подальшого розвитку. В результаті було встановлено, що суб'єкти господарювання потребують сприяння влади у розміщенні торгових павільйонів на території міста. У 2014 році міська рада розробила і затвердила своїм рішенням від 21.05.2014 року №233 «Комплексну схему розміщення тимчасових споруд на території м.Тростянець».

Цим документом було визначено 52 місця для встановлення тимчасових споруд для ведення підприємницької діяльності, обумовлено розміри і вигляд цих споруд. Вичерпна і детальна інформація щодо Комплексної схеми була розміщена на стендах в холі міської ради та на її сайті. Для суб'єктів господарювання проведено кілька нарад, на яких представники влади роз'яснювали процедуру отримання паспорта прив'язки тимчасової споруди та порядок її встановлення. Тепер отримати всі необхідні документи за відкритою і прозорою процедурою можна у міському центрі надання адміністративних послуг.

Протягом 2014–2015 років міська рада видала 19 паспортів прив'язки тимчасових споруд.

Станом на кінець вересня 2015 року суб'єкти господарювання встановили 10 павільйонів, у яких створено близько 20 нових робочих місць. Окрім того, збільшуються надходження від орендної плати за землю та відповідні відрахування до міського бюджету від здійснення підприємницької діяльності.

РЕЗУЛЬТАТИ

За період із 2013 року по 2015 рік у ТОВ «Торговий дім Ельдорадо» зросло виробництво борошна з 7 до 11 тис. тонн на рік, а кількість робочих місць збільшилась із двадцяти до п'ятдесяти.

На території колишніх підприємств ВАТ «Тростянецький КХП» та ПрАТ «ДВ Система» ведеться активна економічна діяльність – уже створено 35 нових робочих місць, у міський бюджет сплачується орендна плата за землю загальною площею 3,2 гектара.

ТОВ «Тростянецький машинобудівний завод» на замовлення міської ради виробляє об'єкти благоустрою для міста і забезпечує роботою 78 людей.

Завдяки розробці та прийняттю «Комплексної схеми розміщення тимчасових споруд на території м. Тростянець» підприємці змогли активізувати свій бізнес. Так, лише у 2015 році створено близько 20 нових робочих місць та збільшено надходження у бюджет від орендної плати за землю. У подальшому планується, що в результаті повної

Споруджується ринок на території ТЦ «Мельниця».

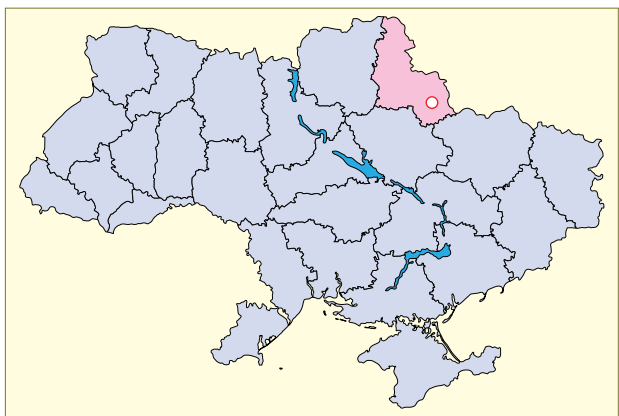
Торговий центр «Мельниця», споруджений на місці збанкрутілого ВАТ «Тростянецький КХП»

реалізації цього проекту близько 100 жителів міста отримають місце роботи.

Отже, результатом комплексної діяльності міської ради Тростянця, спрямованої на розвиток економіки міста, стало зниження рівня безробіття – створено 177 нових робочих місць, та зростання надходжень до міського бюджету – від орендної

плати за землю додатково отримано 82 тисячі гривень.

Ця практика Тростянця доводить, що кожне місто має можливості для успішного розвитку, а міська влада у партнерстві з громадою та бізнесом має всі можливості, щоб виявити потенціал та створити сприятливі умови для активізації економіки.

КОНТАКТИ

Автор практики:

ЗАЯЦЬ Юрій Миколайович,
заступник Тростянецького міського голови з питань житлово-комунального господарства, будівництва, благоустрою, транспорту та зв'язку
тел. +380 5458 5 37 80
моб. +380 50 824 71 36
e-mail: zayats-mr@ukr.net

Контактна особа:

ЗЛЕПКО Володимир Анатолійович,
начальник відділу економічного розвитку виконавчого комітету Тростянецької міської ради
тел. +380 5458 5 13 80
моб. +380 66 263 59 50
e-mail: zlepkov@ukr.net

Орган місцевого самоврядування:

Тростянецька міська рада Сумської області
вул. Миру, 6, м. Тростянець, Тростянецький район,
Сумська область, 42600, Україна
тел. +380 5458 511 50
факс +380 5458 5 13 80
e-mail: mail@trostyanets-miskrada.gov.ua

КРАЩІ ПРАКТИКИ СІЛ ТА СЕЛИЩ

Створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу по збору та охолодженню молока. Жовтнева сільська рада Токмацького району Запорізької області

Завдяки згуртуванню мешканців громади створено сільськогосподарський обслуговуючий кооператив «Жовтневе». Це дозволило утворити десять нових робочих місць для мешканців сіл сільської ради та ще 5 суміжних сіл, а для всіх членів кооперативу – можливість самозайнятості в особистих селянських господарствах. Ціни на молоко суттєво зросли. Члени кооперативу отримали доступ до «нормальних» кредитів через об'єднання кооперативів «Господар». Кооператив став інвестиційно привабливим.

ПЕРЕДУМОВИ

У селі Жовтневому (з травня 2016 року Покровське), де нині працює сільськогосподарський обслуговуючий кооператив (СОК) «Жовтневе», раніше одна частина жителів працювала на підприємствах районного центру, а інша – у колгоспі.

Однак після реорганізації колгоспів та закриття підприємств люди залишилися без засобів для існування. Задля покращення свого добробуту мешканці села завжди займалися господарством, але з часом корова на селі перетворилася із допоміжного заробітку для родини в основний засіб прибутку. Але ціна на молоко нікого не задовольняла, крім того, почастишали випадки, коли підприємці, що збирали молоко, не розраховувалися із здавачами. А якщо і розраховувалися, то без урахування якості молока.

Відтак єдиним виходом було створення сільськогосподарського кооперативу, який би офіційно працював із здавачами молока (за договором), враховуючи його якість. У 2008 році зареєстровано СОК «Жовтневе». Але реєстрацією кооперативу питання не вирішилося – далі треба було врегулювати питання фінансування. Членських внесків вистачило лише для оформлення статутних документів та

виготовлення печатки. Терміново треба було знайти приміщення для того, щоб почати працювати.

ПРАКТИКА

Вирішальним кроком у процесі становлення кооперативу стало рішення Жовтневої сільської ради про виділення кооперативу приміщення колишньої старої школи для облаштування пункту прийому та охолодження молока. Сільська рада також виділила кошти на вікна, двері та на підведення електроенергії.

За ініціативи сільської ради було написано бізнес-план до БФ «Добробут громад» (тоді – «Хайфер»), у якому передбачалися кошти на ремонт приміщення та обладнання. Перемога у відборі стала ключовим поштовхом до активної діяльності: члени кооперативу прибирали територію, виносили будівельне сміття.

Крім коштів на ремонт приміщення кооперативу, перші члени кооперативу отримали в особисті господарства 10 голів ВРХ (нетелів) та 10 свиноматок. Цей захід став святом для всього села.

Наступним ключовим етапом становлення кооперативу стала співпраця із компанією «Данон Дніпро», яка у 2012 році вирішила підтримати перші

Колектив СОК «Жовтневе»

З відзнакою «Вертикальний прорив 2015». Костюк Ігор – водій, Мелехін Наталія – лаборант, Горенко Руслан – голова СОК, Антипенко Наталія – сільський голова, Ярошенко Сергій – водій

десять подібних кооперативів в Україні. Кооперативу надали в оренду охолоджувач молока та машини для збору молока.

Завдяки цьому з березня 2013 року кооператив розпочав свою роботу по збору та охолодженню молока. На початку члени кооперативу здавали 350–370 л молока за день, а сьогодні – до 7,5 тонни.

Бюджет практики склав 1 044 400 грн, в тому числі: 5 400 грн – внески членів кооперативу, 12 000 грн – кошти бюджету Жовтневої сільської ради, 1 027 000 грн – кошти БФ «Добробут громад» (47 000 грн – ремонт приміщення пункту прийому

та охолодження молока, 980 000 грн – придбання обладнання, свиней та нетелів).

РЕЗУЛЬТАТИ

На сьогодні СОК «Жовтневе» є самодостатнім кооперативом (233 родини), який входить у п'ятірку кращих кооперативів, що підтримуються проектом¹. Ціна молока значно вища, ніж у підприємців – на 50–60 коп. за літр. Кожен член коопера-

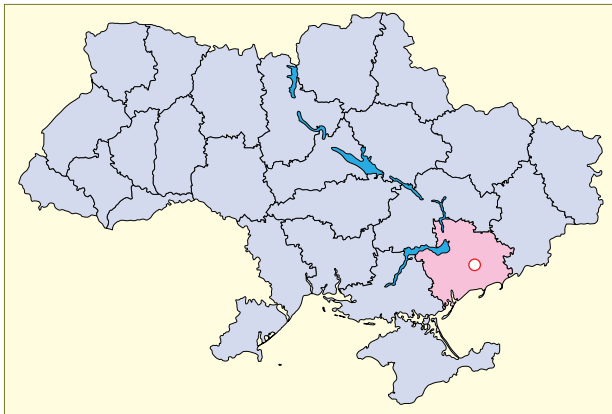
¹ Вже поза рамками описаної практики кооператив (за підсумками 2015 року) отримав відзнаку «Вертикальний молочний прорив 2015 року», започатковану «Даноном» за кількість зданого молока (здано 1557,05 тонни).

тиву соціально захищений, адже має персональний договір з кооперативом, а кооператив – із заводом.

Дуже важливим для громади є створення десяти нових робочих місць.

Суттєвим результатом є те, що масштаби діяльності кооперативу поширилися за межі сільської ради. Членами кооперативу стали мешканці п'яти сільських рад Токмацького району (18 сіл), Михайлівського та Пологівського районів Запорізької області.

Кооператив ставить собі за мету розвинути безконтактне виробництво молока і знаходить підтримку на шляху до її втілення. За підтримки «Данон Дніпро» сьогодні в особистих селянських господарствах членів кооперативу є дві сімейні ферми (по 10 голів худоби у кожній). Сімейні ферми – це спільний проект БФ «Добробут громад» та «Данон Дніпро».

Кооператив має в оренді чотири молоковози «Газель» та один ТАТА, наданий Запорізькою облдержадміністрацією у серпні 2015 року.

У 2015 році кооператив став учасником проекту ЄС ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду-3». Бюджет проекту складає 30 тис. євро. Маємо амбітні плани налагодити переробку сировини (міні-цех по переробці молока). Слід зазначити, що в 2015 році ми стали членами спілки кооперативів України, що дозволить кредитувати будівництво сімейних ферм.

Особливо проблемним на шляху становлення кооперативу було оформлення земельної ділянки, експертного звіту та декларацій на реконструкцію будівлі.

На сьогодні кооператив є економічно привабливим і для реалізації інших проектів.

КОНТАКТИ

Автор практики:

АНТИПЕНКО Наталія Іванівна,
Жовтневий сільський голова
тел. +380 6178 4 44 92
факс +380 6178 3 15 23
моб. +380 97 902 46 44
e-mail: antipenko_nataliya@ukr.net

Контактна особа:

ГОРЕНКО Руслан Ахметович,
голова правління СОК «Жовтневе»
тел. +380 61783 16 16
моб. +380 97 902 46 44

Орган місцевого самоврядування:

Жовтнева сільська рада Токмацького району
Запорізької області,
вул. Антипенка, 69-В, с. Покровське,
Токмацький район,
Запорізька область, 71740, Україна
тел. +380 6178 3 15 23
факс +380 6178 4 4492
e-mail: govt69@ukr.net

Громадські роботи як один із способів вирішення проблеми безробіття сільського населення. Вирішальненська сільська рада Лохвицького району Полтавської області

Організація сільською радою спільно з районним центром зайнятості громадських робіт дозволила частково зняти гостроту проблеми зайнятості населення на території сільської ради

ПЕРЕДУМОВИ

Безробіття – серйозна проблема населення на території сільської ради. На початку 2015 року припинило свою діяльність одне з великих підприємств, де працювало біля 200 працівників, внаслідок чого ця проблема суттєво загострилася.

За ініціативою сільського голови спільно з районним центром зайнятості для вирішення проблеми безробіття, підвищення рівня зайнятості сіль-

ського населення, зняття соціальної напруги було організовано залучення населення сільської ради до громадських робіт.

ПРАКТИКА

Ініціативу щодо організації громадських робіт сільська рада реалізовувала спільно з Лохвицьким районним центром зайнятості. Було затверджено програму зайнятості населення Вирішальненської сільської ради та укладено договір між сільською радою та центром зайнятості. При формуванні бюджету сільської ради було заплановано кошти для співфінансування громадських робіт: у 2014 році – 100 тис. грн; у 2015 році – 122 тис. грн.

На початку реалізації ініціативи виконком сільської ради провів роз'яснювальну роботу із незайнятими громадянами з метою залучення їх до громадських робіт. Надалі громадяни стали заздалегідь самостійно записуватися на громадські роботи.

Бюджет даної практики складав 200 тис. грн на 2014 рік та 244 тис. грн на 2015 рік. Співфінансування практики здійснили сільська рада та районний центр зайнятості майже в рівних частинах. Так, із бюджету сільської ради на співфінансування громадських робіт було використано: 2014 рік – 90 695 грн, за 8 місяців 2015 року – 91 800 грн.

РЕЗУЛЬТАТИ

Відповідно до Програми зайнятості населення Вирішальненської сільської ради на 2014 та 2015 роки укладено значну кількість договорів на проведення громадських робіт: в 2014 році – 139, за 8 місяців 2015 року – 133.

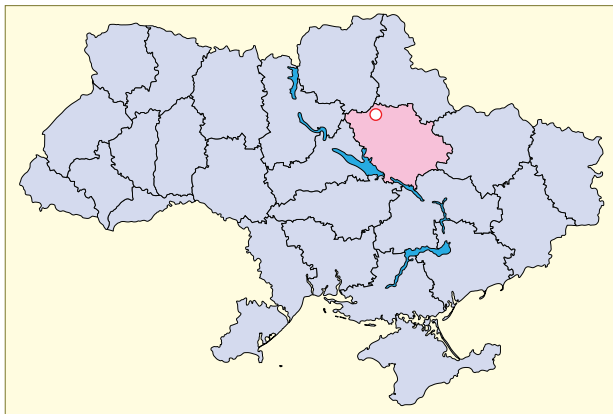
Внаслідок реалізації ініціативи щодо організації громадських робіт кожного року близько 50 осіб

Громадські роботи у с. Вирішальне

Громадські роботи у с. Вирішальне

мали можливість отримати тимчасову роботу (до 180 календарних днів на рік).

Працівники, залучені до громадських робіт, виконали досить великий обсяг робіт із благоустрою семи населених пунктів сільської ради, зокрема з упорядкування кладовищ та ремонту об'єктів соціальної сфери.

Запорукою успіху практики стало бажання залучити якомога більшу кількість осіб до виконання громадських робіт, завдяки яким забезпечено належний благоустрій населених пунктів сільської ради, а громадянам надано можливість отримати дохід.

КОНТАКТИ

Автор практики:

ЦИБ Ганна Василівна,
Вирішальненський сільський голова
(до 22 листопада 2015 року)
моб. +380 95 449 37 69
e-mail: anna.tsyb.61@mail.ru

Орган місцевого самоврядування:

Вирішальненська сільська рада
вул. Миргородська, 36, с. Вирішальне,
Лохвицький район, Полтавська область,
37264, Україна
тел. +380 5356 9 35 42
e-mail: vyrischalne.rada@ukr.net

Стратегія села на вирощування ягід – шлях до інвестицій та зайнятості.

Снітківська сільська рада Мурованокуриловецького району Вінницької області

Внаслідок розроблення та реалізації Стратегії сталого розвитку громади, основою якої є запровадження на землях запасу і резерву сільської ради промислового ягідництва та садівництва, сільська рада створила умови для залучення 18 млн грн приватних інвестицій для закладки ягідних плантацій та фруктових садів із сучасними системами крапельного зрошення. У результаті створено 50 постійних робочих місць та 200 вакансій на період збирання врожаю.

ПЕРЕДУМОВИ

Сучасні інтенсивні технології сільськогосподарського виробництва потребують дедалі менше робочих рук. Як наслідок – погіршення соціальної та демографічної ситуації сільських територій.

Інтерв'ювання респондентів різних вікових груп виявило найбільш значущі цінності для середньостатистичного сільського мешканця: зайнятість та пов'язані з цим добробут і стабільність доходів. Це дозволило сформулювати пріоритетну потребу громадян: мати постійне робоче місце або можливість ведення власної справи. SWOT-аналіз громади, проведений на підставі згаданого опитування, дав можливість розробникам стратегії розвитку громади дійти висновку, що проблема зайнятості працездатного населення – основна.

Пошук варіантів вирішення згаданої проблеми базувався на Стратегії розвитку Вінниччини, спрямованій на кластеризацію, та на вивченому досвіді функціонування кластерів.

У результаті виникла ідея запровадити на території сільської ради трудомістке виробництво ягідно-фруктової продукції. Ця продукція є високоліквідною на внутрішньому ринку та привабливою для переробки, а відтак – вигідною для культивування в особистих селянських господарствах чи кооперативах.

ПРАКТИКА

Під час розроблення «Стратегії сталого розвитку Снітківської територіальної громади на 2012–2020 роки» було сформульовано концепцію страте-

гічного напрямку розвитку громади: запровадження на вільних землях сільської ради фермерських господарств зі спеціалізацією «садівництво» і «ягідництво» та створення можливості вирощування ягідних культур у присадибних господарствах.

Концепцію Стратегії обговорювали на загальних зборах села, в колективах школи та лікарської амбулаторії. Після остаточного формулювання із залученням мешканців села цілей та шляхів їх досягнення Стратегію було ухвалено на сесії сільської ради. Надалі визначений стратегічний напрям розвитку громади диктував зміст усіх наступних дій та рішень сільської ради і виконавчого комітету.

Наприклад, рішення щодо розірвання договору оренди земель запасу та резерву Снітківської сільської ради з агрохолдингом було ініційоване активом громади і вилилося в судовий позов до Господарського суду. У результаті вивільнилися земельні ділянки для потенційного інвестора, який матиме інтерес до обраного громадою стратегічного напрямку розвитку – садівництва та ягідництва.

До популяризації ухвалених стратегічних рішень були залучені засоби масової інформації – телебачення, радіо та друковані ЗМІ. Для промоції також використали «родзинку» місцевості – рідкісний природний феномен «Долина ірисів», розташований поруч із селом. Інформація про цю долину розміщувалася в ЗМІ та в соціальних мережах разом з інформацією про сільську громаду та Стратегію її розвитку.

Консультативні зустрічі з потенційними претендентами на реалізацію ідей дозволили обра-

ти найефективнішого з них. Було узгоджено послідовність дій та спільні інтереси, укладено протокол про наміри щодо досягнення спільної мети – створення фермерського господарства, яке б спеціалізувалося на садівництві та ягідництві.

Письмова фіксація домовленостей та послідовна політика сприяння з боку сільської ради спонукали потенційного інвестора на розроблення бізнес-плану та успішне його втілення.

Ключовою запорукою успіху стало те, що сільська рада ухвалила важливі для інвестора рішення: надала дозвіл на виготовлення проекту та монтаж іригаційної системи, вчинила відчуження інвестору через аукціон фонду Держмайна України гідроспоруди на штучній водоймі та надала дозвіл на використання поверхневих вод.

Довідково:

У 2013 році інвестор заклав 96 га яблуневого саду, 3 га полуниці, 2 га малини, 4,5 га лохини (окультурена чорниця). Змонтована та введена в дію крапельна поливна система (загальною вартістю 1 млн 180 тис. грн), виготовлено проект лінії електропередач та проведено її монтаж на ділянці довжиною в 790 м (вартість 420 тис. грн).

У 2014 році розширено площі плантації лохини на 10 га та малини на 8 га, опорні шпалери виготовлені на 10 га малини. Посаджено 39 га садів. Налагоджена логістика та започатковано будівництво потужностей з глибокої заморозки ягідно-фруктової продукції в м. Вінниця.

У 2015 році додатково посаджено 19,5 га фермерських садів та 10 га приватних на паях. Підготовлено під осінню посадку полуниці 6 га гребенево-підпліткових плантацій. Введено в дію потужності для довготривалого зберігання свіжозамороженої продукції потенціальною місткістю 1,5 млн тонн.

Успішний результат інвестора спричинив підвищений інтерес громади до започаткування вирощування ягідних культур на присадибних ділянках і спонукав сільську раду до комплексного вирішення проблеми дефіциту води в селі.

Так, з метою створення технічних можливостей для застосування локальних систем крапельного поливу в присадибних господарствах та задля забезпечення населення якісною питною водою, сільською радою було розроблено Проект будівництва системи централізованого водопостачання – сільського водогону. Цей проект було подано на фінансування в рамках відповідної програми Швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO та реалізовано за фінансової участі обласного, районного і сільського бюджетів, обласного фонду сприяння ін-

вестиціям та будівництву (через товарне пільгове кредитування населення) та громадської організації «Майбутнє Сніткова», яка акумулювала кошти громади. Введення системи водопостачання в експлуатацію заплановано у квітні 2016 року паралельно з посадкою смородини в присадибних господарствах посадковим матеріалом, який інвестор ТОВ «Триада МК» передаватиме бажаним у вигляді товарного кредиту.

Загальні витрати сільського бюджету на реалізацію практики – виготовлення проектів землебудов, експертних оцінок, видатки на аукціон та реєстрацію речових прав склали 11 тис. грн.

РЕЗУЛЬТАТИ

Всього на терени села Снітків залучено понад 18 млн грн приватних інвестицій.

За період із 2013 року в село прибули на постійне місце проживання 7 родин (віком до 30 років), з них – 2 родини з категорії тимчасово переміщених осіб. Внаслідок такої міграції у 2013–2014 роках народжуваність в селі збільшилася вдвічі.

У 2013 році в селі було створено 14 нових постійних робочих місць та 40 сезонних. У цьому ж році зросли надходження до сільського бюджету: від оренди земель – 96 тис. грн (42 % від усіх надходжень плати за землю), ПДФО (25%) – 32 тис. грн, від відчуження гідроспоруди – 7,6 тис. грн.

У 2014 році зросла кількість постійних робочих місць до 29, частково за рахунок сезонних, кількість яких дещо зменшилася (до 30). Надходження до бюджету також зросли: за оренду земель – до 117 тис. грн. (46 % від всіх надходжень плати за землю), ПДФО (25%) – 47 тис. грн.

У 2015 році до с/г робіт та збирання врожаю було залучено вже 90 осіб.

Найбільшим здобутком стало створення та успішна практична реалізація Стратегії розвитку села, яка ґрунтувалася на аналізі кон'юнктури ринку сільськогосподарської продукції та ринку праці. Послідовне та покрокове виконання цілей та завдань, визначених Стратегією, спонукало сільську раду до прийняття ключових рішень щодо залучення інвестицій.

Найбільшими проблемами на шляху реалізації практики були відсутність чітких повноважень місцевих рад в сфері земельних відносин, казначейська централізація фінансів та проблеми із здійсненням платежів органами місцевого самоврядування. Однак узгодженість Стратегії розвитку громади із програмними напрямками розвитку Вінниччини та окремими державними програма-

Вирощування полуниці в с. Снітків

ми дозволила мінімізувати адміністративне втручання.

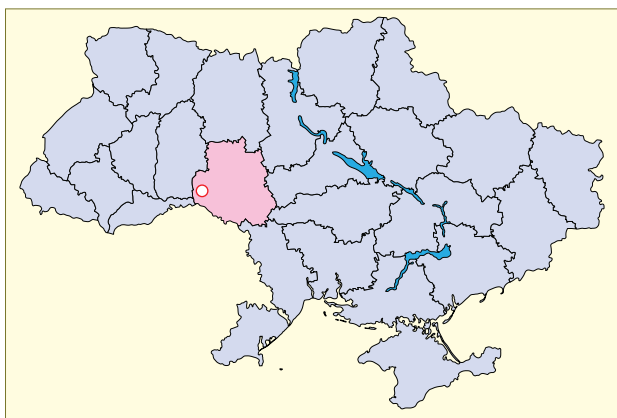
Промоційний супровід реалізації стратегічного задуму та його публічність стали найвагомішими допоміжними факторами успіху. Публікації в ЗМІ та передачі місцевого радіо розвивають широкий інтерес до нашого досвіду в багатьох інших населених пунктах.

Поєднання інтересів бізнесу та приватної зацікавленості індивідуальних господарів стали основою кластера і згуртували громади кількох сіл. Зацікавленість до розвитку ринку посадкового матеріалу проявили також підприємці з сусідньої Чернівецької області. Неможливість забезпечення потреби роботодавця в тимчасових працівни-

ках у сезон збирання врожаю за рахунок місцевих мешканців спонукала Снітківську сільську раду та інвестора до активної співпраці з районним центром зайнятості.

Оскільки проблема зайнятості сільського населення актуальна в більшості регіонів, досвід Сніткова щодо переорієнтації вільних трудових ресурсів у трудомістку сферу ягідництва та садівництва шляхом створення сприятливих умов для агробізнесу може слугувати прикладом для впровадження в інших громадах.

Йдеться про створення вузькоспеціалізованих кластерів з виробництва продуктів харчування з повним комплексом послуг із зберігання, переробки та логістики.

КОНТАКТИ

Автор практики:

група розробників Стратегії сталого розвитку Снітківської територіальної громади на період до 2020 року

Контактна особа:

ОЛЬШЕВСЬКИЙ Віктор Валентинович,
Снітківський сільський голова
моб. +380 96 949 82 80
e-mail: olshevskiy_v_v@ukr.net

Орган місцевого самоврядування:

Снітківська сільська рада
вул. Шевченка, 59, с. Снітків,
Мурованокуриловецький район,
Вінницька область, 23417
e-mail: snitkivrada@ukr.net

Інформаційне видання

Автори:

Абрам'юк І. С., Юрченко М. М., Яровенко Н.П.

**Збірка практик –
переможців конкурсу**

**«КРАЩІ ПРАКТИКИ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ»
2015 року**

Підписано до друку 20.08.2016 р. Формат 60x84/8.
Умов. друк. арк. 7,44. Папір офсетний. Друк офсетний.

Видавництво «К.І.С.»

04080, м. Київ, а/с 1, тел. (044) 462-52-69

<http://kis.kiev.ua/>

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 677 від 19.11.2001 р.